

VÄSTGÖTA BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

Hej, käre besökare!
Västgötabygdens förstasida finns på nästa sida!

Tycker du att tidskriften är läsvärd rekommenderas att du satsar på en tidningsprenumeration!

Vid 1 ex. kostar 1-årsabonnemang 150:-

Vid minst 10 ex. (i samma beställningslista) rabatteras priset till 130:- / ex.

Listan skickas till Västergötlands Hembygdsförbund, Box 15, 534 21 VARA, Fax: 0512-33942, E-post:vasterg.hembygdsf@telia.com

Avgiften erläggs på en inbetalning till Västergötlands Hembygdsförbunds bankgiro 378-5383.

PS! Tips till föreningar etc. Ge en prenumeration till föreningarnas hela styrelse, alla trotjänare, skolor, äldreboende och inte minst läkar- och tandläkarmottagningar m.fl !

Det kommer att uppskattas!

Västgötabygdens redaktionskommitté

VÄSTGÖTA- BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

Nr 2

Årgång 72

2017

Tranorna dansar om våren vid Hornborgasjön. Foto: Mattias Moberg.

Profilen - Gösta Fåglum Pettersson

Hänt på bögda...

sidan 22 – 25

Foto:
Copyright
Kungahuset.se

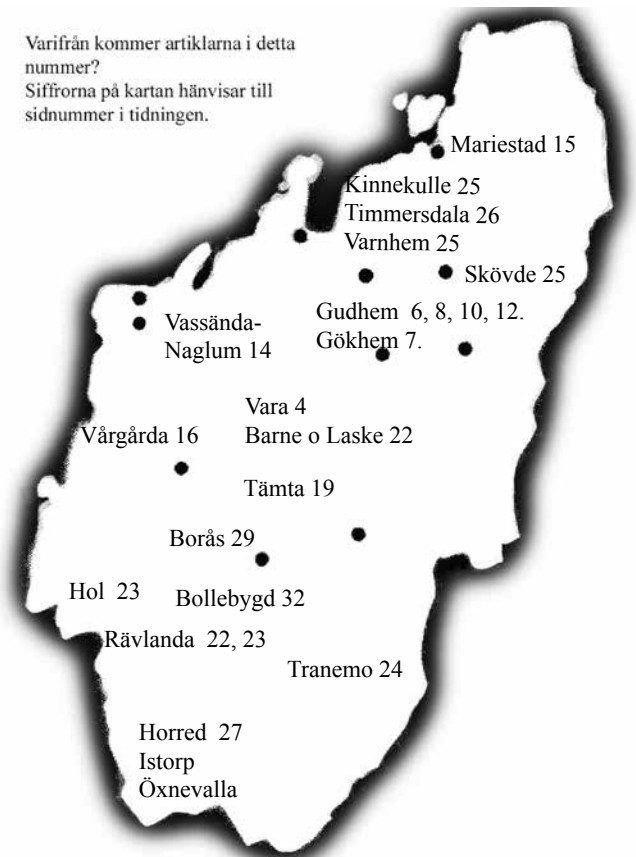
HKH Kronprinsessan Victoria
Västergötlands Hembygdsförbunds
beskyddarinna

VÄSTGÖTA- BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete,
natur- och kulturminnesvård.
Medlemstidskrift för
Västergötlands Hembygdsförbund
Årgång 72
Utkommer med 6 nummer per år
Avgift 2017 150:-

Vari från kommer artiklarna i detta
nummer?
Siffrorna på kartan hänvisar till
sidnummer i tidningen.

Innehåll

Ordföranden har ordet	3
Eva, vår stöttepelare sedan 25 år.....	4
Tankar i tiden – Christina Norén Svensson	5
Bjurums äldsta skola	6
Då jag var barn.....	7
Internatskola för fina flickor	8
Gudhems kloster	10
Gudhems remontdepå	12
Faddrar för milstolpar	14
Bland kålgårdar och stickspån	15
Profilen Gösta Pettersson	16
Tämtarevyn	19
Hajom – från urtid till nutid	20
Tankar från bögda	21
Hänt på bögda	22
Skydda kulturarvet.....	26
Bevarar och identifierar äldre foton	27
Svenssons svindlande affärer	28
Textila förtecken	29
Läsvärt i korthet	30
Har du ett skolmuseum i din förening?.....	30
Redaktionen	31

Redaktör och ansvarig utgivare:

Monika Moberg, Norra Bergvägen 16B, 541 32 Skövde.

Tel: 070 64 25 670. E-post: redvastgotab@gmail.com

Tryck: Princo Rydins Tryckeri AB, Vårgårda.

Sex nummer per år med utgivning i slutet av februari,
april, juni, augusti, oktober och november.

Manus senast: 10/1, 10/3, 10/5, 10/7, 10/9 och 10/10.

ISSN 0346-4954   www.hembygd.se/vastergotland

Helt ideellt

Vår tidning är ganska unik. Vi som gör tidningen jobbar helt ideellt. Vi är en redaktionskommitté på tio personer som träffas ett par, tre gånger per år och har samråd om innehållet. Ur den gruppen är vi tre (se sidan 31) som har det direkta ansvaret att det kommer ut sex nr av Västgötabygden per år.

Vill du prenumerera eller har en adressförändring, ring till Eva Mann, telefon 0512-105 50, kontorstid på torsdagar 9–15 eller e-post: vasterg.hembygdsf@telia.com I det här numret är vi 26 skribenter och fotografer som hjälpts åt. Ingen av oss får något arvode, vi gör det för att glädja andra och oss själva.

Ordförande har ordet

När detta läses är våren här! Vad kommer sommarhalvåret att bjuda på i år är en fråga som vi lite till mans ställer oss. Efter den här nederbördsfattiga vintern är det angeläget att hushålla med vattentillgångarna. Eller, kommer det att bli en regnig, kall och allmänt ”olustig” försommar? Hur som helst, att återställa grundvattnet till normalnivå tar flera år och det är vattnet vi allra mest behöver! Ordspråket säger, ”den som lever får se”, och tur är väl att vi inte kan göra så mycket åt det.

Men, visst väntar vi på bra men ”lagom” väder för allt som ska göras, såväl i och kring den egna täppan som båten eller för oss som är engagerade i hembygdsrörelsen.

Tidigare år har jag i nr 2 av Västgötabygden här i spalten ”gnällt” om medlemsavgiften som inte har betalats i tid. Det gör jag inte i år, det har varit betydligt bättre än tidigare år även om det trots allt är ett antal föreningar som inte respekterar förfallodagen. Det som inträffar för föreningens verksamhet om avgiften inte betalats i tid är att grundförsäkringen inte längre gäller, tänk på det!

Hembygdsförsäkringen

En annan betydligt gladare nyhet om hembygdsförsäkringen är att det under året har beslutats att genomföra en kampanj med kraftigt reducerad kostnad för att installera vattenlås i hembygdsgrändarna. Vattenskadornas omfattning är tillsammans med brand och inbrott de tre absolut mest kostnadskrävande utgiftsposterna för försäkringen. Vattenskadorna är enklast att minimera genom förebyggande underhåll. Görs det, innebär det på sikt att eventuella premiehöjningar kanske kan undvikas. Se efter på hemsidan och kommande utskick till er förenings kontaktperson om villkoren för installationen. Se även på sidan 26.

ELC

Som ni säkert sett och hört har vi efterlyst deltagare till en kurs i Europeiska Landskapskonventionen (ELC) och dess betydelse för landskapet. I korthet innebär det att vi i samförstånd behöver komma fram till vad som bör tänkas på för att överlämna ett hållbart samhälle och landskap till våra efterkommande generatio-

ner. Kursen är nu igång med deltagare från hela Västra Götaland och det är Västarvet som med sitt uppdrag från Regionen arrangerar den här kursen. Avsikten efter kursavslut är att deltagarna ska kunna fortsätta att sprida kunskapen vidare genom att hålla studiecirkel i Vuxenskolans regi.

Slutbetänkande

En del av läsarna har säkert observerat att den parlamentariska landsbygdskommittén, som sedan juni 2015 arbetat med målet att presentera ett slutbetänkande med förslag på en sammanhållen politik för Sveriges landsbygder, den 4 januari i år presenterat slutbetänkandet. Det är en bred parlamentarisk överenskommelse som träffats och kan därmed vara en grund för att få kraft att genomföras. Den innehåller 75 förslag från landsbygds-kommittén som kan vara bra att ha kännedom om, vi närmar oss ju med snabba ryck kommande valkampanjer och det intressanta är självklart på vilket sätt partierna och kommunpolitikerna har agerat för att ligga i linje med innehållet. Jag är fullt införstådd med att detta inte är sådant som vardagligen diskuteras i hembygdsföreningarna.

Men till sist blir vi påverkade av detta vare sig det är utåtriktade, publika föreningar eller föreningar som har fullt upp att vårda sin egendom och föremåls-samlingar. Oavsett föreningarnas verksamhet är det ändå den gemensamma nämnanen att förvalta kulturarvet som förenar oss.

Det är bara två motioner som skickats in till årsstämman 2017, men linjen finns öppen genom att ni hör av er, skriv till oss och efterfråga allt ni vill ha svar på!

All respons, såväl frågor, tips, positiv som negativ kritik är viktig för oss att höra!

**PS! Ni minns väl ledorden?
Medlemsnytta – Delaktighet
– Synlighet – Samverkan. DS.**

Jan-Olof Berglund
Förbundsordförande

Jan-Olof Berglund

Trevlig vår och försommar!

Eva – vår stöttepelare sedan 25 år

Eva Mann, kanslist på förbundskontoret i Vara.

– Mitt jobb innebär många kontakter med alla dom som arbetar inom hembygdsrörelsen. De känns som mina vänner, även om jag kanske endast talar med dom i telefon. Det är ett jätteintressant, omväxlande och spännande jobb jag har, säger Eva Mann,

– Vad vore Sverige utan alla dessa ideella krafter som håller vardagskulturen levande, som ser till att det firas midsommar, ordnas hembygdsgårdar, utställningar och som håller våra hembygdsgårdar i skick. Allt det som vi andra tar för givet, att det ska finnas, fortsätter hon.

Sedan början av nittioalet

Västergötlands Hembygdsförbund sökte en kanslist. Evas mamma var sambo med Johan Josefsson i Malma. Han var aktiv i hembygdsförbundet och Eva fick på så sätt nys om jobbet. Den 1 januari 1992 började hon sin nya anställning.

Gustav Karlsson var vid den här tiden förbundsordförande, tillika ordförande sedan många år i Gärdhems Hembygdsförening.

Bengt Lindborg i Bjurbäck var ordförande i förbundet under många år och hans fru Aina var redaktör för Västgötabygden. Hugo Isaksson, Timmele, och Eva Bergström Hyenstrand från Skultorp var i tur och ordning dem som höll i ordförandeklubban före Jan-Olof Berglund från Odensåker.

Styrelsemedlemmarna skiftar genom åren och därmed även Evas medarbetare. Hon har konternuelig kontakt med alla, men kanske lite tätare med ordföranden och kassören. Eva sköter den löpande bokföringen i samarbete med kassören liksom bokslutet, som ska vara klart för revision i god tid före årsstämman.

Ansiktet utåt

Du träffar Eva per telefon, e-post eller på våra årsstämmor, kurser och konferenser. Det är Eva, som är spindeln i nätet, som ser till att allt informationsmaterial kommuniceras ut till våra drygt 220 medlemsföreningar och som svarar på frågor eller vidarebefordrar dem till den som är berörd.

Evas arbetstid är sjutton timmar i veckan. På torsdagar klockan 8–15 så finns hon på kontoret. Men därutöver är hon med på förbundets alla styrelsemöten, årsstämman, vissa informationsdagar, kurser och konferenser. Hon arbetar även åt NAV – Industrihistoria och Arbetslivsmuseer i Väst, åtta timmar i veckan.

Västgötabygden

Hon har även hand om prenumerationer och adressändringar rörande Västgötabygden, och hon finns även med vid redaktionskommitténs möten.

Eva berättar att förr så träffades redaktionskommittén lagom till utskick en hel dag hos familjen Åke och Anna-Lisa Bergmer i Nossebro för att packa tidningar i påsar, sortera dem efter postnummer och lämna in dem på posten. Det tog sin tid. Men roligt och trivsamt var det, och de hade med sig förning för knytikalas.

Nu sköter tryckeriet Rydins Princo i Vårgårda utskicket till alla prenumeranter.

Hektiskt under våren

– Mitt arbete är självständigt, säger Eva. Vissa tider, som nu under första halvåret är det ganska hektiskt. Medlemsavgifter och medlemsantal som ska bokföras och föras vidare till Sveriges Hembygdsförbund, alla förberedelser för årsstämman, anmälningar som ska tas emot och alla handlingar som ska kopieras och sändas ut till ombuden före årsstämman.

I alla år har Eva haft ytterligare en anställning – på ett äldre- och demensboende i Kvänum, där hon haft nattpass. Hon har nu sagt upp sig och kommer i fortsättningen att arbeta efter inringning.

Uppväxt i Götene

Eva växte upp på landsbygden i Götene kommun. Hennes första arbetsplats var i sex år på kommunkansliet i Götene. Därefter bytte hon till en anställning i Lidköping, där hon tog hand om vuxna med utvecklingsstörning. Numera bor hon på Backgården, Öttum, i Kvänum med maken Ingvar och tvillingarna Albin och Anton, av vilka de senare tar studenten i vår.

Monika Moberg

Tankar i tiden ...

För några år sen hade DN en artikelserie om identitet och hembygd. Artiklarna reste frågor. Vad räknar jag som hembygd? Vilken är min identitet? Hembygden för mig är inte en geografisk plats. Min identitet är i dialekten, den västgötska dialekt jag lärde mig som barn. Den får språket att flöda, det ”rinner te” och en och annan historia letar sig fram ur minnets skrymslen. Det räcker att möta andra västgötar för att tungans band ska lossna. Dialekten bidrar till igenkänning. Den är det djupast liggande, det känslomässiga språket.

Jag associerar till Tomas Tranströmer, som i Minnena ser mig säger: ”Inom mig bär jag mina tidigare ansikten, som ett träd har sina årsringar. Det är summan av dem som är 'jag'. Spegeln ser bara mitt senaste ansikte, jag känner av alla mina tidigare.”

Jag tror det gäller oss alla.

Det fina med att bli gammal är att man inte mister alla de andra åldrarna man varit i. Ena stunden lockar jag fram den unga flickan i mig, i nästa är jag den gamla med huckle och hakan i pälskrage!

Så är det också med språket; ena stunden flödar dialekten för att i nästa ögonblick övergå till ”rikssvenska”. Följdriktigt har jag engagerat mig i Västgöta Gille i Västerås. Gillet samlar västgötar i förskingringen och andra intresserade av det västgötska landskapet, dess historia och kultur.

Stadgarna anger gilletts ändamål att bevara ”sambandet med hembygden till inbördes gamman”. Gillet, som bildades 1925, har idag nära 100 medlemmar. Me-

delåldern är hög och återväxten skral, som i så många andra ideella föreningar idag. Här finns fem andra aktiva landskapsgillen. Två gillen gick senaste året i graven.

Vårt gilles ambition är att erbjuda program, som lockar såväl unga som gamla samt att brett marknadsföra våra aktiviteter. Därför finns gillet numera på nätet. Vi har stämma i mars, höstfest i oktober och adventsbön i december. Utöver detta samverkar vi med andra.

Landskapsgillena har tillsammans ”Sommarparty” i

Christina Norén Svensson.
Ålderman i Västgöta Gille i Västerås.
Foto: Mats Andersson

*Min identitet är i
dialekten, den västgötska
dialekt jag lärde mig som
barn . . . . . ”*

augusti varje år. Vi samarbetar med biblioteket kring föredrag och musikprogram. Med Akademibokhandeln har vi under 2016 haft litteraturkväll om nytutgiven litteratur, vilket blev mycket uppskattat. Vid mars- och

oktoberfesterna är det middag med underhållning. Det kan vara ett kåseri, föredrag eller musikprogram, oftast med västgötsk anknytning. Det är inte ovanligt med dialekttema som t ex ”Tankar från bögda ...” då Leif Brunnegård gästade oss.

Leifs reflektion efter besöket var likheterna han såg mellan västeråsarna i förskingringen och svenskamerikanerna i Minnesota. ”Precis som de är ni stolta över ert ursprung”.

Ja, vi är stolta västgötar i Västerås. På våra träffar berättas historier, pratas dialekt, vi sjunger och håller fädernebygdens kultur levande.

Christina Norén Svensson

Bjurums äldsta skola

Bjurums äldsta skola 1898.

Vid fönsterinfattningarna i Bjurums äldsta skola finns årtalet 1770, byggnadsåret och initialerna C L X E F inhuggna i sten. Detta står för byggherren Carl Lillies och hans hustru, i andra äktenskapet, Eva Focks, initialer. Carl Lillie var ägare till Stora Bjurum och hade två år tidigare varit byggherre även till Stora Bjurums kyrka (1768). Det fanns på 1700-talet både religiösa samfund och enskilda personer som ivrade för undervisning. Man kan förmoda att det hos Carl Lillie fanns en vilja att värna om de underlydandes andliga fostran.

Svärmarna

Omkring 1740 hade det uppstått en separatistisk religiös rörelse som väckte uppmärksamhet vida omkring i trakten. Om dessa så kallade svärmare på Bjurum finns en del nedtecknat. Det var bl a si och så med sedligheten. Svärmarna förkastade statskyrkan och dess präster och vägrade att besöka kyrkan. Trots detta blev två prästmän anhängare av denna rörelse. En av dem hette Hultén och hade under grevinnan Margareta Stenbocks (född Clerk) ledning på Bjurum öppnat en skola för barn ur förnämna hem. Detta är värt att påpeka eftersom grevinnans namn satts i samband med skolbyggnaden 1770, men det huset fanns inte då.

Långt innan folkskolestadgan

Omkring 1770 ser man hur både enskilda och religiösa sällskap startar undervisning och anlägger skolor, långt innan folkskolestadgans tid. Det är även då som Carl Lillie bygger denna skola i sten för de underlydandes barn på Bjurum. Hur länge användes då stenhusets undervåning som skola? Det bör nämnas att de skolbänkar som nu står i stenhuset är från 1900-talets början och flyttades hit när småskolan i Bjurum upphörde på 1960-talet. Förmodligen var stenhuset skola under en relativt kort tid. Det verkar mera ha blivit en uppehållsplats för fattiga och bostadslösa.

Fattighuset vid kyrkbacken

Stenhuset benämns vid 1800-talets början som "Fattighuset, vid kyrkbacken, Socknens slut". Där bodde i vart fall från 1820-talet ett flertal pigor, en arbetskarlsänka samt soldater. En del av dem var gratialister dvs. hade fått avgå med pension från Krigsmannakassan och en del var soldater, avskedade pga för mycken dryckenskap.

Påbyggnad – skola på nytt

År 1842 kommer folkskolestadgan. Bjurum tycks ha legat i startgroparna vad beträffar skolbygget. Hovkamreraren P. J. Forsselius, då ägare till Stora Bjurum, skänkte på sockenstämma 1843 detta stenhus till skola och man beslöt att förse detsamma med en övervåning av trä. Huset skulle innehålla två små boningsrum för läraren och ett större rum till skolsal – västra delen mot nuvarande landsvägen. Kök och skafferi skulle anordnas på nedre botten dvs. i stenvåningen. Den förste folkskolläraren hette Anders Gustaf Larsson, född i Skara 1819. Han hade avlagt folkskolläraryxamen i Skara 1844 och antogs på hösten samma år till lärare i Bjurum. Han och hans hustru fick 13 barn. Lönen var enligt 1842 års folkskolestadga 53 riksdaler, 16 skilling banko, 4 tunnor råg, 4 tunnor kronotionde, fri bostad, vedbrand samt foder åt en ko. Eftersom lönen var låg var Larsson tvungen att utöver sin tjänst även bedriva skomakeri. Det berättas att han ibland samtidigt som han lärde barnen stava, i takt med detta också pliggade skor.

Lancastermetoden

En av de första som gick i den påbyggda skolan var Johannes Johansson från Hällatorp, Hånger, född 1839. Han var också monitor enligt den så kallade Lancastermetoden som innebar att man lät någon av de försigkomna, äldre barnen undervisa de yngre under lärarens ledning. Denna metod användes åtminstone i vissa delar av landet ända in på 1900-talet och man sparade på så vis in lärartjänster. I skolsalen fanns en "sandlåda"; en mindre låda fylld med sjösand som barnen fick rita och skriva i. Sanden blev lätt jämn igen då man drog en slät trästicka över den – ett billigt och bra system.

Ny skola 1870

Den byggnaden stod länge kvar och kallades den gula skolan. Den förföll alltmer och revs i början av 2000-talet. Där bedrevs sedan undervisning fram till att nästa skolhus uppfördes några hundra meter söderut.

Folkskollärare Anders Gustaf Larsson.

Gula skolan blev efter 1918 bostad för arbetare på Stora Bjurum. Den siste som bodde där var den siste brännmästaren Bertil Skog. När den nya skolan i Gudhem stod klar i slutet av 1960-talet lades skolan i Bjurum definitivt ned och det skolhuset tjänade som församlingshem innan det såldes och byggdes om till privatbostad.

Kulla-Lotta och Multe-Lisa

I början av 1900-talet bodde på stenskolans övervåning – mot sjön – Kulla-Lotta från Kullen i Mårby. Hon bodde här sedan hon blivit änka. Hon var värmländska och kom med de värmlänningar som sökte arbete på Stora Bjurum. Under henne bodde Multe-Lisa. På övervåningen bodde också Maja-Stina Granat, som var dövsstum och som ca 1927 fick flytta ”fram” dvs. fram till gården i ett rum. Fram till mitten av 1950-talet var den äldsta skolan bebodd. Den sista som bodde här var Augusta Östlund.

Det är Gudhemsbygdens Hembygdsförening som i samarbete med Västergötlands Hembygdsförbund den 13 maj arrangerar 2017 års stämma i Pingstkyrkan i Falköping.

Välkomna till Falbygden!

Hembygdsförening

Gudhemsbygdens Hembygdsförening övertog förvaltningen av byggnaden 1987 (året efter att föreningen bildats) och har nu med medlemmars hjälp (och Ållebergsgymnasiets byggprogram) renoverat och iordningställt både över- och undervåningarna. Varje år sedan 1995 har föreningen haft servering under cirka en månad för besökare i tranmarkerna. Årligen beräknar vi att drygt 10 000 personer besöker caféet, som sköts ideellt av cirka 60 personer av föreningens medlemmar. Efter att ha hyrt lokalen sedan 1987 förvärvade hembygdsföreningen 2015 hus och tomt från Stora Bjurums gods och dess ägare Georg Sjödal.

Lars-Erik Kullenwall

Hur skulle det se ut utan alla ideella krafter?

Enligt en undersökning som gjordes av Sveriges Hembygdsförbund för några år sedan så läggs det ner drygt 380 000 ideella arbetstimmar inom hembygdsrörelsen enbart i Västergötland.

Då jag var barn

Då jag var barn köpte man bara det man hade råd till, behövde och hann använda. De flesta förstod att det var smartare att minska utgifterna än att öka inkomsterna. Maten i affären hade ”säsong” och hade inte åkt så långt.

Då jag var barn hann man ha tråkigt, vänta, hoppas och längta.

Prylarna blev inte omoderna så fort, användes mera men höll längre. Man satt stilla då man talade i telefon och gjorde inget annat samtidigt.

Då jag var barn odlade man sallad, morötter och krusbär i trädgårdarna. Man klippte gräsmattan utan bensin och hörselskydd.

Ungdomar behövde inte ideligen tala om för andra vad man gjorde.

Då jag var barn fanns det mera hö att hoppa i, flera kor att titta på men inte så mycket allergi.

Vi åt upp vår mat, hade kompost och inte så mycket sopor.

I köket hade vi en kran med gott vatten så vi behövde inte köpa flaskvatten.

Då jag var barn åt vi inte lördagsgodis, var inte så feta och hade inte så mycket diabetes.

Det fanns vackra blommor på vägkanterna och man kunde dricka vattnet i bäcken.

Vi behövde inte åka till fjällen för att åka skidor och vi kunde gå upp för skidbackarna.

Då jag var barn arbetade folk med sina kroppar och behövde inte gym, work out och fitness.

Det fanns en radiokanal men ingen apparat, som visade våld och förnedring i vardagsrummet.

Man behövde inte välja el- och telefonbolag, vårdcentral eller pensionsfonder.

Då jag var barn hade föräldrar mera tid och folk hann stanna och prata en stund.

Man såg dem man umgicks med och man behövde inga sociala medier för att vara social.

De flesta människor behövdes och det fanns inte så många robotar.

(fortsättning på sidan II)

Lennart Rundqvist, Gökhem

Internatskola för fina flickor

Gudhem. Internat för fina familjers flickor?

När kyrkorna började växa upp på västgötska landsbygden i tidig medeltid fick man plötsligt ett enormt sug efter utbildad arbetskraft. Den tidens Sverige hade ingen uppsjö av välutbildade pojkar, för det var ju bara pojkar som söktes till de tomma kyrkorna. Så dagens Katedralskola i Skara fick mycket tidigt en enkel föregångare där det gällde att snabbt lära duktiga pojkar att tjänstgöra som präster. Det påstås att det länge var stora problem. Många kunde inte ens läsa ordentligt. De fick tjänstgöra med vid mässorna i domkyrkan och lärde sig den krångliga ritualen och de än svårare hymnerna utantill. Om de mindes fel så spelade det förstås ingen roll, församlingsborna kunde inte latin och märkte det inte.

Flickor utbildades

Samtidigt med detta intensiva arbete för att skaffa fram välutbildad arbetskraft till kyrkorna, så började det spira rena lyxutbildningen. Unga flickor fick lära sig läsa, skriva och lära känna kulturen ute i Europa. Förmodligen lärde de sig räkna hjälpligt också. Helt i onödan kan det tyckas, för det handlade förstas enbart om rikemansdöttrar som brukade få hjälp med det mesta. Denna mycket tidiga kvinnliga utbildning fanns i våra trakter i Gudhems nunnekloster, som växte upp

under andra halvan av 1100-talet. Men det var alltså inte vanliga flickor som utbildades, föräldrarna måste kunna betala för att flickorna fick vistas i klostret, även om det förstås aldrig sas rent ut att gårdarna som skänktes till klostret var inackorderingsavgift. Dels handlade det om flickor som skulle bli kornunnor, ibland för att det kunde vara billigare för familjen att låta döttrar bli nunnor än att försöka gifta bort dem med tillräckligt fina män. Många andra hamnade där för en tid i väntan på en lämplig man, där var de skyddade mot opassande karlar som kunde fresta flickorna till synd.

Rena lyxen

Utbildningen sågs säkert som ren lyx, liksom en del annat i klostret. Mottot för verksamheten var Be och arbeta, men dessa rikemansdöttrar behövde mycket sällan ägna sig åt grovarbete. Det skötte vanligt folks flickor, så i princip kunde stormansdottern ta med sin tjänarinna till klostret. De vanliga flickorna kallades leksystarrar och skötte allt grovarbete medan de andra kunde få tid för studier. När de arbetade verkar det i Gudhem ha handlat mycket om att skapa vackra kyrkliga textilier. Men även om flickorna blev aldrig så lärda så fick de förstås inte predika ens för sina systrar i klostret. Karlar var visserligen portförbudna, men predikan, bikt och

annat viktigt måste skötas av män. Möjligen fick kvinnor läsa ur någon andlig bok under måltiderna så att klosterystrarna inte fick för sig att sitta och skvallra eller tänka världsliga tankar. Skriv- och läskunnigheten var ovärderlig när det gällde att hålla kontakt med klostrens enorma nätverk av kunskap på olika områden. Och även andra nunnor än chefen, abbedissan, kunde få en makt och ett inflytande som översteg de flesta mäns. Jan Guillous beskrivning av Cecilias liv i Gudhems kloster i väntan på Arns återkomst ger nog en bra bild av hur en vanlig nunna kunde få ett viktigt och intressant arbete.

Skötte gården

Men även flickorna som återvände hem för att gifta sig hade säkert god nytta av sina kunskaper, även om de manliga historieskrivarna förstås inte berättar om hur karlarna fick be frugan om hjälp att läsa och skriva brev. I klostrets trädgård hade de säkert lärt sig åtskilligt om läkevaxter och sjukdomars bot, ovärderliga kunskaper på en stor gård. Stormännen var dessutom ofta borta i krig, politik eller annat onyttigt, och under den tiden var det fruarna som fick ta hand om allt. Och ofta skötte de nog gårdarna precis lika bra, kanske bättre tack vare kunskapen de fått i klostret. Så egentligen var nog deras utbildning lika viktig som den de blivande prästerna fick. Och för säkerhets skull skall sägas att de flesta säkert tog det kristna budskapet på största allvar, även om de senare gifte sig och fick massor av barn. Tron var central under medeltid.

Hans Menzing

Evigt klädmode. Nunnorna fick sluta drömma om nya vackra kläder. Så här skulle de vara klädda.

Bilden från Götene kyrka med Sankta Helena till vänster, Sankta Birgitta i mitten och hennes dotter, Sankta Katarina till höger. Foto: Monika Moberg

Helgonens Skövde

Sverige har tre erkända helgon, tre kvinnor som alla på olika sätt har band till Skövde. Det menar Göran Lundh i årets utgåva av Billingsbygden (utgiven av Skövde Hembygds-krets med Monika Moberg som redaktör).

Sankta Helena är begravd i Skövde, står staty där och stadens kyrka bär hennes namn. Vårt senaste helgon, S:ta Elisabeth, bodde där (bl a på fattighuset) några år på 1880-talet, och Heliga Birgitta verkar haft stort intresse för Helenas stad och låg förmodligen bakom kungliga gåvor till Helenas kyrka i Skövde. Artiklarna – de är tre – innehåller många intressanta tankar kring helgonen och bygden.

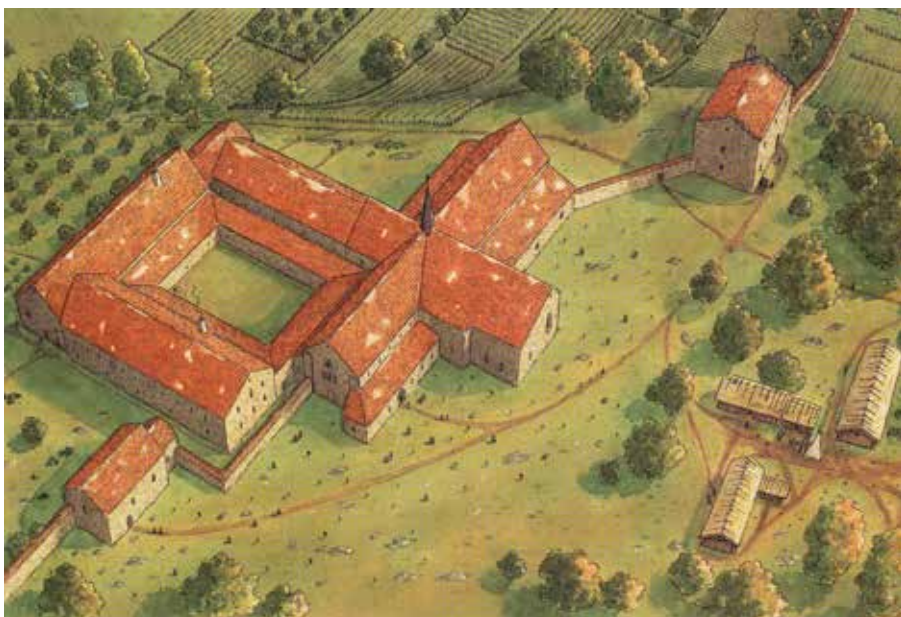
Hans Menzing

S:ta Elins källa. Denna är belägen inne på Arlas industriområde i Götene. Det finns även en S:ta Elins källa i Källegården, Skövde. Foto: Monika Moberg

Gudhems kloster

Gudhems kloster, som det kan ha sett ut.

Här fanns en kultplats redan på järnåldern och den fick redan då namnet Gudhem. Exakt när klostret grundlades vet man inte med säkerhet, men man vet att kungen Karl Sverkersson skänkte sin kungsgårdskyrka till det som skulle bli ett kloster och det tror man skedde i början av 1160-talet. Kungsgårdskyrkan byggdes troligen på 1100-talet, under den högkonjunktur som man kan iaktta under perioden 1130–1150. Klostren byggdes vid denna tid på landsbygden – man pratar om 1100-talets gröna våg. Man skulle leva i det enkla och leva av sitt arbete. Klostren blev lantbrukshögskolor för bygden – ny teknik, nya växter infördes till vårt land.

Den klosterorden Gudhems kloster kom att tillhöra var Cistercienserorden. Dess ledord var: Bed och arbeta (ora et labora). Liksom många andra kloster var det vigd åt Jungfru Maria.

Efter ca 100 år (1250) händer något betydelsefullt – Erikska ättens siste kung, Erik Eriksson avlider och begravs i Varnhem. Hans drottning Katarina Sunesdotter går in i klostret i Gudhem. Hon skriver sitt testamente och donerar stora rikedomar till klostret. Drottningen avlider antagligen 1252 eller 1253. Nu fick nunnorna medel till att göra en stor utbyggnad. Klostret fick en utformning som det ter sig idag. Kungsgårdskyrkan, som var bygd i romansk stil, blir till- och ombyggd i gotisk stil (spetsbågestil)

Det fanns många altaren i Gudhems kloster, högaltaret i klosterkyrkan och lekman-altaret var de viktigaste, men här fanns ytterligare 10 altare. Det

krävdes många altare eftersom en och samma präst bara fick läsa själmässa en gång per dag vid ett och samma altare.

I klostret fanns två typer av nunnor: kornunnor och leksystrar. De förstnämnda kom från rika stormannafamiljer, dessa var läskunniga och skötte huvuddelen av gudstjänstlivet med hjälp av klostrets präster.

Leksystrarna var allmogedöttrar eller före detta tjänstehjon. De skötte det praktiska såsom köksarbete, trädgårdsodling och djurhållning. Troligen fanns i Gudhem totalt 30–40 nunnor samtidigt.

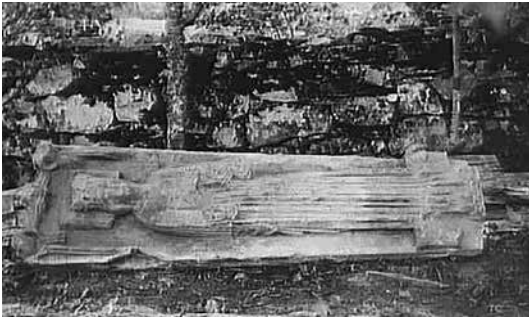
Genom Västerås recess 1527 drogs all kyrko- och klosteregendom in till staten, men klostren förbjöds inte. På hösten 1529 drabbades klostret av en ödesdiger eldsvåda. Hur den uppstod vet vi inte, men det kan ha varit en våldeld eller kanske ett åsknedslag. Abbedissan vände sig till kung Gustaf Vasa och han svarade att visst fick hon återuppbygga klostret, men hon fick inga pengar. Dessa hade ju kungen lagt beslag på.

Nu började förfallet och plundring av fina stenar tog vid. Både kungens män såsom Per Brahe och traktens folk försåg sig med lämpliga stenar. Under åren växte ruinerna igen med träd och buskar och när utgrävning startade 1928 stack bara de högsta murresterna upp över jord. Under fil dr Stig Roths ledning skedde utgrävningen i över tjugo år eller fram till 1950.

Riksantikvarieämbetet genomförde på 1990-talet en genomgripande renovering, där man ytterligare konserverade ruinen.

Drottning Katarinas tumba

Drottningen fick sitt sista vilorum på en mycket framträdande plats i klosterkyrkan. Den tidigare entrén sattes igen och en ny ingång öppnades på söderväggen. Gravtumban pryddes av den tidens mest påkostade gravmonument. ”Bildern” från 1200-talet är den äldsta fursteframställningen i Sverige. Ganska länge fanns denna monumentala sten kvar i Gudhem liggande vid kyrkogårdsmuren innan den såldes till Statens Historiska Museum i Stockholm, där den numera intar central plats.

Drottning Katarinas gravmonument i original placerat på Gudhems kyrkogård i början av 1900-talet

En avgjutning av det originalet gjordes på 1960-talet och placerades på själva graven. Den finns där sedan dess. Ytterligare en avgjutning har gjorts i ett mer naturtroget material.

Klostermuseet

Redan under utgrävningstiden började man diskutera uppförande av ett klostermuseum. En förening bildades och nästan på dagen femtio år senare kunde ett vackert klostermuseum 1993 invigas av biskop Lars-Göran Lönnemark. Huset var tidigare smedja och slöjdbod på Gudhems Kungsgård och var i fallfärdigt skick då den förvärvades av Gudhems klostermuseiförening, som med ideella krafter skapade ett ändamålsenligt museum.

Här förvaras ett antal exklusiva fynd från utgrävningarna. Där finns en kopia av drottning Katarinas testamente från den 11 juni 1250. Men det mest dominerande föremålet är en bemålad kopia av drottning Katarinas gravmonument. Museet är öppet dagligen under perioden juni–augusti samt under tranperioden. Dessutom under helger i maj och september. Guidning finns tillgänglig såväl på svenska, engelska och tyska

Under sommarmånaderna har det under många år hållits föredrag i den så kallade Katarinaakademins varannan torsdagskväll. Det är ordföranden i föreningen, professor emeritus Ingemar Fägerlind, som engagerar föredragshållarna. Det brukar vara mycket välbesökta kvällar.

Klosterträdgården

Nunnorna var pionjärer när det gällde grönsaksodling och den tråden har föreningen tagit upp och anlagt en trädgård i anslutning till museet. Man säger att ”det ligger rätt i tiden då behovet av stillhet och nöjsamhet kan tillfredsställas i en blommande trädgård”. Viss forskning kring medeltida trädgårdar i klostermiljö har påbörjats i Gudhem för att klarlägga klostrens trädgårdsanläggningar som man vet bestod av trädgård, kålgård, odling av läkeväxter, kryddträdgård samt humlegård.

Gästhem – Pilgrimsboende

När den närbelägna Kyrkstugan inte längre behövdes som pastorsexpedition i och med att Gudhem gick upp i Stenstorps pastorat, iordningsställdes en stor del av huset till vandrarhem och cafélokal och blev Gästhemmet Cecilia respektive Café Cecilia. Gästhemmet har möjlighet att ta emot ett tiotal övernattande gäster. Caféet hålls numera endast öppet i samband akademikvällarna samt vid en del andra tillfällen. Förbi platsen går pilgrimsleden mellan Falköping och Varnhem och ett antal övernattande gäster är just pilgrimsvandrare.

Lars-Erik Kullenwall

Då jag var barn

(fortsättning från sidan 7)

Då jag var barn uppfostrade föräldrarna sina egna barn och inte så mycket andras. Mataffärer, bagerier, mejerier och slakterier fanns närmare. Vi hade inte PCB, mjukgörande ftalater och hormonstörande ämnen hemma.

Då jag var barn behövde våra kläder inte vara inne och vi var mera ute. Föräldrar förstod att det var både vackrare, enklare och billigare med omålade flickor. Man opererade sig bara när det behövdes och inte för att försöka bli vackrare.

Då jag var barn var somrarna längre och man behövde inte åka till Thailand på semester. Vi kunde cykla till affären och använda pakethållaren. Folk tog det lite lugnt ibland och stannade innan de gick in i väggen.

Då jag var barn var det ovanligt med kalhyggen och träden kunde föryngra sig själva. Vi behövde inte femtio olika slags tandkräm, yoghurt och flingor. Det var tystare på insjön för man behövde ingen motor för att fiska.

Lennart Rundqvist, Gökhem

Gudhems remontdepå och dess hästar

Västergötland. Flygfoto av Gudhems kyrka och Remontdepå.

Gudhems remontdepå omkring 1950.

Ar 1914 inrättade Kronan en remontdepå på Gudhems Kungsgård. Denna depå blev sedan kvar i fyrtiotre år, eller till 1957. Då hade den svenska armén inte längre behov av hästar i den omfattning man hade haft tidigare. Depåcheferna hade antingen överstelöjtnants eller majors grad. Så länge man inte tämjde hästarna var depåchefen den enda som var militär, övriga var hästskötare.

Tämjde hästar

Under de tio sista åren (1947–57) av remontdepåns existens tämjde man hästar på Gudhem. Tidigare var här bara som namnet säger en depå. Det innebar också en utökning av personal som bodde i nära anslutning till depån. Under åren 1947–52 hette chefen på Gudhems remontdepå major Elis Ahlqvist. Han avled i cancer det året och efterträddes av överstelöjtnanten baron Harald Strömfeldt. Som depåchef hade han under sig tre troppchefer, alla med olika grader, en ryttmästare vid namn Gunnar Bernström, en underofficer sergeant Georg Hals och ett underbefäl överfurir Sture Karlsson. De hade var sin tropp under sig med remonddressörer. Det fanns ytterligare en överfurir och han hette Nils Ridell och var hovslagarfurir. De tre sistnämnda bodde i den s.k. baracken, som ligger utmed vägen mot Håkantorp. Bernström bodde nog aldrig på Gudhem, men hans företrädare, ryttmästaren Måns Alexandersson hyrde en villa i det dåvarande Grågåsen.

Ansvar för ekonomin åvilade Tore Backéus och hans militära grad var fanjunkare. Till skillnad från

övrig personal bodde han i en villa utmed Skaravägen strax intill Kabelstationen.

Ansvar för stallen med utfodring och skötsel av hästarna åvilade fodermarsken. Längre tillbaka var det Karl Karlsson. Han bodde i den östra flygeln. Senare fodermarskar bodde kvar i sina tidigare lägenheter. Efter Karlssons tid blev de två fodermarskar, Eric Sunesson som hade ansvar för det övre stallet (den gamla ladugården, som ligger nära anstalten). Den andre fodermarsken hette Axel Sääf och han ansvarade för det nedre stallet, numera rivet efter en

Baron Strömfeldt rider med den olympiska elden 1956 på hästen Pegasus.

Till vänster den så kallade baracken där remontdepåns befäl bodde på 1950-talet, byggnaden till höger var bostad för remonddressörer. Båda husen revs 2013.

brand på 1970-talet, men den låg på samma plats som Kungsgårdens ladugård finns idag. Fodermarskarna hade inga militära grader, utan de var hästskötare som genomgått en viss utbildning.

Pegasus

Normalt hade remonterna bara nummer, som var inklippta på länder, men cheferna hade sina hästar som alla hade namn. Strömfeldts häst hette Pegasus, Bernströms häst hette Apricot och Sture Karlssons häst hette Krevad. Alla tre var vallackar, dvs. kasterade hingstar. Det är uppgifter som jag fått av Nils Håkansson, en av de hästskötare som längst fanns kvar i livet. Han har också berättat att en av de äldre remonddressörerna, kallad Småland, hade skötselansvaret för chefshästarna. Han hette egentligen Karlqvist och bodde tillsammans med ett antal av de yngre ogifta hästskötarna i Hjälmaregården, också det en gammal barack från krigstiden.

Olympisk eld

Ritten med den olympiska elden på våren 1956 blev väl på sätt och vis en sista uppvisning av remontdepån och dess hästar. Vi som gick i Gudhems skola fick vandra ner till remontdepån och vara åskådare till överlämningsceremonin. Strömfeldt red åtföljd av ett antal remonddressörer från Falköping till Gudhem, där sergeant Georg Hals tog vid och red vidare mot Skara.

Det kanske inte är så många som vet att hästen Illuster, som Petrus Kastenman tog guld med i fälttävlan var en gudhemsremont, som reds in av remonddressören John Johansson. Sergeanten Petrus Kastenman lär ha varit på remontdepån och valt ut den hästen året innan ryttarolympiaden.

Lars-Erik Kullenwall

Välkommen till årsstämman i Falköping den 13 maj!

Värdar är medlemmar i Gudhemsbygdens Hembygdsförening tillsammans med Västergötlands Hembygdsförbunds styrelse. Stämman blir i Pingstkyrkan på Odengatan i Falköping. Förutom förhandlingar blir det intressanta föreläsningar och möjlighet till spännande utflykter runt Falköping som t ex till Gudhems klostermuseum och ett begravningsmuseum Även ett dialogföredrag – Det historiska Gudhem – med arkeologerna Anders och Egil Josefsson.

Kompetensväxling

Kompetensväxling handlar om ökat deltagande och föreningsutveckling genom att främja kulturarvsföreningar i regionen. Man arbetar för att få museerna att stärkas på olika plan och nå ut med sin verksamhet. Kompetensväxling handlar också om möten mellan yngre och äldre, mellan olika kompetenser och erfarenheter, kort sagt möten mellan människor! Unga lär av äldre och äldre lär av unga. Ung företagsamhet och feriearbete är några exempel. Vill du veta mer, kontakta [www.innovatum.se/kompetensväxling](http://www.innovatum.se/kompetensvaexling)

Märta Gustafsson, Innovatum

E-post: marta.gustafsson@innovatum.se 0722-19 82 23

Faddrar för milstolpar

”På initiativ av Västergötlands Hembygdsförbund har Älvsborgs länsmuseum inom ramen för sitt hembygdsarbete startat en fadderverksamhet för milstolpar.”

Så lät det år 1998 i skriften Milstolpen, utgiven av Älvsborgs länsmuseum/Lödöse Museum. Starten till det hela lär enligt mina uppgifter komma från en hembygdsförening som lämnat en motion till förbundets årsstämma.

För vår del i Vassända Naglum utsågs vår förutvarande ordförande Erik Albrektsson till att bli vår fadder. Dock var det trögt i början och några år förflöt innan han under år 1999 fick en folder i sin hand från Länsmuseet, vilken gav en del intressant information. Albrektsson drog i gång verksamheten med flit och redan i slutet av maj månad år 2000, redovisade han sitt arbete. Han hade då, lyckats finna åtta milstenar och tre vägstenar, skriver han i en redovisning. Två stenar kunde han inte finna, då han jämförde med den inventering som skett redan 1983 av Riksantikvarieämbetet. Han har sammanställt en redovisning där han har ritat av respektive sten. Han har även fotograferat den och även i skrift angett var stenen är placerad, samt ritat

ut placering på karta. Detta material kom till min kännedom, då Albrektsons dotter, för ca tre år sedan överlämnade handlingarna till mig och Vassända Naglums Hembygdsförening. Materialet hade fram till dess legat i en pärm hemma hos henne. Vi var rörande överens om att materialet skulle offentliggöras. Kanske borde en del foton kompletteras.

Objekten är i år uppsökta och GPS på varje funnen enhet har registrerats. Materialet har uppdaterats och har nu lagts in på vår hemsida. Stenarna har farit illa, alger och mossor har frodats, och nya foton skulle inte tillföra någon information. Kan det möjligen förvaras liknande material på samma sätt som i vårt fadderarbete, alltså i en pärm som bara förvaras? En del milstenar går att finna i Bygdeband, men det borde finnas mera att få information om. För att söka milstenar kan man göra detta via Skogssällskapet, som har mycket information om vad som går att finna i våra bygder. Både gamla bosättningar och vägmärken finns att hitta, liksom antikvariska lösfynd. Oftast länkas man över till information från Riksantikvarieämbetet – Fornsök. Tyvärr är en del av handlingarna, som redovisas, urblekta och svåra att tyda, då en del av dem är över 50 år gamla och

handskrivna. Avslutningsvis vill jag nämna att i Albrektsons material låg ytterligare en broschyr med titeln Milstolpen, utgiven 1999. Ett flertal tips, råd om skötsel, historik samt boktips fanns i denna. Mycket har hänt utmed våra vägar. Buskar och träd har vuxit samt mossor och gräs har tagit sin beskärda del av våra fornlämningar. Hur skulle det vara om vi tar oss en sväng och ser vad som finns kvar, och hur det ser ut runtomkring objekten. Avslutningen blir en färsk bild av Milstenen som en dräng i början av 1900-talet slog sönder med slägga, då han var förgrymmad och berusad. Uppgiften kommer från boende i närheten av stenen.

Stig Åke Andersson

Prenumerera på Västgötabygden!

Det kostar 150 kr att få hem sex nummer av tidningen under ett år. Vid samtidig beställning av 10 prenumerationer (föreningen beställer t ex till hela sin styrelse) är priset 130 kr per prenumeration. Anmäl till vårt kansli.

Kanslist: Eva Mann.

Västergötlands Hembygdsförbund, Box 15, 534 21 Vara, tel 0512-105 50. Kontorstid: Torsdagar 9–15.

E-post: vasterg.hembygdsf@telia.com

www.hembygd.se/vastergotland

Bland kålgårdar och stickspån

Det krävs kunskaper för att vårda och ta hand om kulturhistoriska värden, i trädgårdar, landskap och byggnader. Därför inbjuder Västergötlands Hembygdsförbund tillsammans med Hantverkslaboratoriet och Studieförbundet Vuxenskolan till en inspirationsdag med gemensamma föreläsningar och valbara seminarier och workshops.

Lördagen den 20 maj 2017. Samling med kaffe 09.00, slut senast 16.00.

Hantverkslaboratoriet, Trädgårdens skola. Mariestad

Anmälan senast den 3 maj till SV Västra Götaland, vgregion@sv.se

eller 0522-65 33 33.

Föreläsningar och seminarier

Det gröna kulturarvet, Henrik Morin. **Lökar och Knölar**, Karin Persson.

Lien på väg tillbaka, Mats Rosengren. **Stickpånstak**, Anna Johansson.

Kålgårdar, Karin Hallgren. **Ympning av fruktträd**, Joachim Löfgren,

Binda vassmattor, Henrik Morin. **Gamla tegeltak**, Frida Sewén.

Arvegods som varumärke, Sara Roland

Kurskostnad: 200 kronor exklusive lunch. Inbjudan med detaljerat program kommer att skickas ut till alla hembygdsföreningar

Frågor? Christer Wennerberg 0708 - 55 30 33

Två år före OS-medaljen var Gösta novis på cykeltävlingar

I maj månad 1958 gick bröderna Gösta och Erik Pettersson till Carl Johanssons Järnhandel i Vårgårda och beställde var sin tävlingscykel av märket Crescent. Om cykeltävlingar visste de ingenting och de hade bara suttit på en tävlingscykel en enda gång och cyklat några varv på gården. Drygt två år senare deltog Gösta i Olympiaden i Rom och blev femma i lagtempot. En snabb karriär kan man påstå utan överdrift.

Gösta Pettersson. Att lyssna till Gösta om hur fyra Vårgårdapojkar blev toppidrottsmän är fascinerande.

En eftermiddag i slutet av februari träffades Gösta och jag på Cykelmuseet på Tånga Hed i Vårgårda. Vi känner varandra ganska väl sedan tonåren. Gösta var bagare och jag jobbade i Carl Johanssons Järnhandel i Vårgårda. En dag i maj 1958 kom Gösta och hans bror Erik in i affären och ville träffa sin morbror Rune som var butikschef. Men han var inte på plats. Gösta hade en broschyr på cyklar från Crescent i handen. På baksidan fanns det en tävlingscykel. Vi skall ha var sin, sa Gösta. När morbror Rune kom tillbaka gav jag honom beställningen och han utbrast: Vad i all sin dar skall dom ha sådana cyklar till?

Inte en susning

Den här eftermiddagen på museet på Tånga ställer jag lite frågor och Gösta berättar av hjärtans lust och här får du en del av Göstas berättelse. Om tävlingscyklar visste han inte mycket. Men Hermanssons cykelverkstad hade en tävlingscykel och den fick Gösta provköra en gång. Modellflyg och segelflyg var det stora intresset.

Profilen

En gång cyklade Erik och Gösta till Ålleberg där de såg på segelflygning, tältade ett par nätter, cyklade vidare till Skövde och därifrån till Såtenäs. Gösta skulle satsa på flyg. De cyklade mycket, idrottade mycket och på vintrarna åkte de skidor. Tack vare detta hade bröderna väldigt bra kondition. De hade ingen tanke på att tävla, visste inget om tävlingscykling. För dem var cyklarna ett fortskaffningsmedel. En dag när Gösta var ute och cyklade, mötte han en annan Vårgårdakille och de stannade och pratade. Han berättade att han gått med i Alingsås CK och det tyckte han att Gösta och Erik också skulle göra. Så blev det och då fick de veta att de kunde få vara med på cykeltävlingar. Det var fyra tävlingar kvar på säsongen och den första gick i Borås.

Pappa skjutsade sina pojkar dit, de hade inte körkort. Gösta fick tävla i debutantklassen och Erik, som var lite yngre, fick tävla i pojkklassen. Göstas första cykellopp var tre mil långt och det vann han. Med en viss stolthet berättar Gösta att han vann även de tre andra tävlingarna som var kvar på säsongen.

Fåglums CK

I Alingsås fick de veta, att det fanns en cykelklubb i Fåglum. Det visste de inte, visste knappt var Fåglum låg. De cyklade till Fåglum och träffade några killar och var välkomna med i klubben. I Fåglum fanns det några elitcyklister. De hade fått fricyklar från Monark. Monark hade hört talas om Göstas bedrifter under

hösten, så han fick också en cykel. Åren 1959–1961 körde Gösta och Erik för Fåglums CK. Två av de andra bröderna, Sture och Tomas hade också börjat cykla och gick med i Fåglum. Under första året avancerade Gösta från debutant till junior och fick köra SM. Det gick bra och han fick silvermedaljen, en sekund efter segraren.

1960 OS-år

Både Crescent och Monark hade anställda cyklister. När det var OS-år fick de börja träna och tävla innan den vanliga säsongen i Sverige startade och då kördes OS-test. Utöver märkescyklister inbjöds en del lovande klubbcyklister. En av dem var Sten Bergqvist i Fåglum.

När Gösta fick reda på detta, frågade han Sten om han fick åka med. Gösta var välkommen. Sten och Gösta bodde på ett hotell i Varberg. De tävlade i olika klasser, så Sten åkte i väg till starten tidigare än Gösta. När Gösta gav sig i väg till starten hittade han inte rätt, han kom försent, men han lyckades övertala tävlingsledningen att få starta som sista man och vann loppet. Nästa dag var det ett linjelopp på 2x35 kilometer. Efter första varvet var Gösta ensam i täten. Cirka en mil från mål fick Gösta punktering. Reservdäcket fanns under sadeln. Gösta bytte däck, men ingen kom i kapp honom så han vann olympiatestet.

Gösta blev direkt uttagen till träningslägret i Belgien. Vilket äventyr, han hade aldrig varit utomlands tidigare.

Framgångarna fortsatte och här var han bäst i alla tävlingarna. Han blev direkt uttagen till den stora cykeltävlingen Tunisien Runt. Han hade ingen tävlingslicens, men det hann komma en från Stockholm. Det gick inte så bra, efter halva loppet fick han magsjuka och var tvungen att bryta loppet.

Två år efter cykelköpet blev det OS i Rom

På vägen till OS i Rom klarade man av en annan stortävling, det var årets Världsmästerskap som gick av stapeln på en motorbana i Öst-Tyskland. Efter VM fortsatte man till Rom. Man kan påstå att resan till Rom var några träningspass inför OS. Ett träningspass på 10–15 mil varje dag förde svenskarna till Rom. Vid OS i Rom var det första gången som lagtempot på cykel var en tävlingsgren och det kördes redan första dagen. Det blev oerhört tufft. Det var 40 grader varmt och tävlingsbanan nästan kokade. Svenskarna blev femma i lagtempot.

Mexico-OS i bakgrunden. I museet har Gösta en likadan cykel som han köpte 1958.

Bagarn blev Fåglum

När Gösta började tävla jobbade han som bagare och i sportreferaten blev det Gösta Bagarn men byttes senare ut mot Gösta Fåglum. Det blev väldigt bra PR för Fåglumsklubben. När Gösta fick sällskap av tre duktiga bröder skrev journalisterna om Bröderna Fåglum.

Vårgårda CK

Bröderna Gösta, Erik, Sture och Thomas började fundera över varför man skulle göra PR för Fåglum när de var Vårgårdapojkar. Hösten 1961 startade de och några andra Vårgårdapojkar Vårgårda Cykelklubb och från 1962 var Vårgårda CK deras hemmaklubb. År 1963 gick Crescent och Monark samman och då drogs reklamen ner och det drabbade tävlingscyklisterna ekonomiskt. I Falun fanns en fabrik som tillverkade cyklar med namnet Svalan. Några av grabbarna i Fåglum hade gått över till Svalan och det gjorde också Bröderna Fåglum. Vid OS i Tokyo 1964 kördes lagtempot av Gösta, Erik och Tomas Pettersson (de hette faktiskt så) från Vårgårda och Sven Hamrin från Härnösand och naturligtvis blev det en OS-medalj och Svalan fick värdefull reklam. 1965 bosatte sig Gösta och hans fru Gunnel i Falun. Att Bröderna Fåglum fanns hos konkurrenten Svalan var inte så bra insåg man på det sammanslagna Monark-Crescent. De lockade tillbaka bröderna som resten av sin karriär blev trogna Monark och Crescent.

Amatör eller proffs

De framgångsrika bröderna fick naturligtvis proffs-anbud. Om man var proffs fick man inte tävla i OS, man

Staty på torget. På Murartorget i Vårgårda står Fåglumsbröderna staty.

fick inte tjäna pengar på sin sport. 1968 for bröderna till OS i Mexiko. Vid hemkomsten från OS fick bröderna bland annat ett anbud från ett nytt stall i Pisa i Italien, men man kom inte överens. Efter ett tag kom ett nytt bud från Pisa och nu kom parterna överens och 1970 gick flytten till Italien.

Proffs i fem år

Efter elva år som amatör med i stort sett samma tävlingar lockade nya utmaningar. Visst skulle det vara fantastiskt att köra de stora loppet Italien Runt, Spanien Runt, Frankrike Runt. För Gösta blev det fem år som proffscyklist. Bröderna stannade inte fullt så länge. Men proffslivet är fruktansvärt hårt. Gösta kan inte tänka sig en hårdare sport. Italien Runt pågår tre veckor i sträck. Säsongen börjar i januari och håller på till den 6 november. Som amatör fick man lite prispengar så man överlevde. Man var nästan tvungen att ha ett vanligt jobb, men är man toppcyklist finns det ingen tid för jobb. Som proffs fick Gösta månadslön plus prispengar. De största prispengarna fanns i Italien Runt. Alla proffstävlingar sändes i radio och TV. Under

sina proffsår bytte Gösta stall fyra gånger. När äldsta sonen Torbjörn närmade sig skolåldern beslöt familjen Pettersson sig för att flytta hem till Sverige. De andra proffscyklisterna tyckte Gösta valde fel, han hade ju mycket att ge än. Så här i efterhand håller Gösta med dem. Fem år till hade inte varit fel. Torbjörn hade säkert klarat skolan i Italien, han pratade italienska flytande.

Racer-Depån

Gösta var 34 år när han lämnade proffslivet. När han kom hem till Vårgårda startade han och brodern Erik en specialbutik för tävlingscyklister. Man hade kunder över hela landet och byggde specialcyklar. Butiken drevs i samarbete med Monark-Crescent och avvecklades efter tio år. När bröderna kom hem var det i stort sett slut med tävlingar för deras del. Hade man varit proffs fick man inte köra amatörtävlingar. Gösta tycker det var fel beslut av förbundet. Det hade säkert varit bra för de yngre cyklisterna att möta oss. Det är när man möter hårt motstånd som man växer, enligt Göstas filosofi.

Museet på Tånga Hed

Någon gång år 2000 sa Gösta till en kompis i Vårgårda att han var lite förvånad över att kommunen inte visat något intresse att använda Bröderna Fåglum som PR för kommunen. Några dagar senare fick Gösta en förfrågan om han ville kolla en lokal för ett Fåglum-museum. Uppe på Tånga Hed fanns rätt lokal och man kom överens om att här skulle det bli ett museum med Bröderna Fåglum i centrum. Här finns fem rum fyllda med cykelhistoria, cyklar, tävlingsdräkter, pokaler av olika dignitet och cirka 700 bilder. Museet är väl värt ett besök även om man inte är tävlingscyklist

Leif Brunnegård

Så här arrangerar du filmvisning i din förening!

Sveriges Hembygdsförbund har fått 2,5 miljoner från Postkodlotteriets kulturstiftelse för medverkan i ett filmprojekt som vill diskutera Sverige idag och de utmaningar som nationalstaten ställs inför. Ett av projektets sex områden handlar om vår relation till kulturarvet. Projektet leds av filmbolaget Film and Tell som i serie om sex filmer kommer att belysa det svenska samhället idag. Tanken är att skapa diskussion under arbetet med filmerna och låta detta påverka det färdiga resultatet. Därför erbjuds landets alla hembygdsföreningar och regionala förbund att

delta i filmprojekt. I samarbete med filmbolaget ordnas lokala filmvisningar där allmänheten bjuds in för att se de filmavsnitt som redan är inspelade.

Så här går det till: Föreningen bjuder in allmänheten till visning och diskussion kring redan inspelade filmavsnitt. Filmbolaget står för själva visningen och det tekniska, föreningen står för lokal, kanske fika till besökarna och marknadsföring i sina vanliga kanaler.

Låter det här intressant? Hör av dig till Jan Nordwall, generalsekreterare vid Sveriges Hembygdsförbund så får du veta mer: 08-441 54 84, jan.nordwall@hembygdsforbundet.se

Förbundets hemsida: www.hembygd.se

Åttahundra har sett lokalrevyn i Tämta

Hembygdsgården i Tämta har för sjunde gången bjudit in till lokalrevy i Hembygdsgården. Första gången var år 2000 och sedan har man kommit igen med olika mellanrum. I år har man klarat av elva slutsålda föreställningar. Det innebär cirka 800 besökare.

På scenen fanns det sex glada amatörskådespelare. Nedanför scenen pianissan och längst bak i salongen ljus- och ljudkillen. Gänget skriver själva alla texter och i januari 2016 satte man i gång att skriva och så småningom repetera årets upplaga. Men det finns en grupp till som ser till att kvällarna blir mysiga. Det är köksgänget som ser till att det serveras korb, bröd och lättöl i pausen. Publiken kommer inte bara från Tämta, Vänga och Ljurhalla. Man kommer från trakterna runt både Alingsås, Borås och Vårgårda. I pausen kunde man träffa och stötta ett gäng som samlar in pengar till Barncancerfonden.

Vart är vi på väg

De olika numren i revyn tar med publiken både till och från Tämta, men så heter också revyn Vart är vi på väg. Ett litet tjuvnytt till makthavarna i Borås blir det självklart och grannsocknen Vänga är man kanske inte så kärleksfull mot alla gånger, men det handlar nog mer om syskonkärlek än elakhet. Publiken fick en liten inblick i hur det kan vara när ett par väninnor kommer hem från Ullared. Det kommer en svenskamerikan på besök till Tämta för att träffa sina far- och morrötter. Han kunde också berätta att den nye presidenten vill ha en dragspelsklubb i Vita Huset, men det blir nog inte så, för det verkar som om presidenten trampat i klaveret, avslöjade svenskamerikanen. Vi befinner ju oss i årsmötetider. En gubbe som kom försent till årsmötet var inte nöjd. På kallelsen stod det några GPS siffror och de var nog fel. Hade det stått Hembygdsgården hade jag hittat direkt, sa gubben.

Makten till Tämta

Makten är i praktiken överflyttad från Borås till Tämta. Arbetet leds från vad som på politikerspråk kallas Tämtamentet. Där var det sammanträde. Man hade bland annat fått in en skrivelse från Trafikverket. De ville att den nya höghastighetsbanan mellan Göteborg och Stockholm ska gå genom Tämta i stället för Borås. En station skall vara centralt belägen, stod det i skrivelsen. Inga problem i Tämta, vi river gamla affären, mera centralt kan det inte bli, ansåg ledamöterna.

Revygänget i Tämta. Maj-Britt Samuelsson, Magnus Persson, ljus och ljud Sören Johansson, Christer Benjaminsson, Alf Almgren, Kent Augustsson, Lisbeth Holmgren (skymd), pianist Ingrid Lind.

I sådana här svåra frågor kallar man ofta in expertis och till Tämta kom professor Matte Bråk och ett par miljöexperter.

Publiken kvar

Efter pausen tittade en av skådespelarna ut genom ridån och uttryckte sin glädje över att publiken satt på plats. Han och frun hade varit på revy i Herrljunga och där hade man sagt när pausen började: Vi ringer när akt två börjar. Vi åkte hem, men de ringde aldrig, sa han.

Att det kan ha sina problem att delta i cykellopp fick publiken veta och kanske finns en förklaring till Tv-masthaveriet i Dalsjöfors närmare än man tror. Att vara vänner på Facebook är ju många nu för tiden, men att träffas ansikte mot ansikte i verkligheten kan man också göra. Åtminstone i Tämta. I Tämtamentet finns ett servicekontor som gör skäl för namnet. I samma lucka kunde man utträta bankärenden, miljöfrågor, skattefrågor, biljettköp. Man har till och med ett Hamnkontor, Säven ligger 180 meter över havet och då behövs ett hamnkontor, ansåg man i Tämta. Om man är van att bli bjuden på resor av olika slag och plötsligt blir av med den förmånen ska man inte försöka åka gratis på tåget. Det straffar sig. Avslutningsvis sjöng ensemblen samma låt som de avslutat alla sina revyer med; Vi kommer från Tämta, vi kommer från bygden där vi bor. Det behöver de inte skämmas för och övriga Tämtabor behöver verkligen inte skämmas för sitt revygäng.

Leif Brunnegård

Hajom – från urtid till nutid

– En hembygdsbok blir till

Hajomsboken: Vera Nilsson, Lars Ehnström och Agneta Bergström på kökssoffan i Hjorttorps Hede

Öppnar dörren till en spännande historia

Strax före julen år 2015 kom boken som alla Hajomsbor gått och väntat på. Långt tidigare hade det pratats om att göra en hembygdsbok, men detta hade runnit ut i sanden och kom inte upp igen förrän år 2011 och eftersom det nu kändes som ”i grevens tid” uttrycktes det att ”om ingen inom överskådlig tid kunde åta sig att färdigställa det hopsamlade materialet så skulle man nödgas lägga ned projektet”. Inför detta ultimatum tog arbetet ny fart. De som åtog sig arbetet var Agneta Bergström, Lars Ehnström, Vera Nilsson, Johan Kling, Anna Strömberg och Britt-Marie Nilsson.

Under 1960-talet hade det gjorts en inventering av gårdar, torp och backstugor. Detta följdes av en studie-cirkel. Man intervjuade äldre personer och skrev ner deras minnen från förr. Det studerades protokoll från kommun, kyrka, skola och föreningsliv. Man fick tillgång till en hel del fotografier. Sammantaget gjordes det då ett tidskrävande och gediget arbete. Ur denna entusiastiska grupp bildades Hajoms Hembygdsförening år 1979. År 2011 då arbetet återupptogs låg materialet ganska osorterat.

– Fotografier låg osorterade i säckar och vi visste varken var eller när korten var tagna. Än mindre vilka personer som fanns med på många kort, berättar Agneta.

– Många kvällar användes till att söka upp någon som kunde berätta om fotografierna, tilläger hon.

Omfattande textmaterial om bygden inhämtades från kunnigt och behjälpligt håll. Det gjordes bidragsansökningar till diverse fonder. Det gällde att få struktur. Man träffades regelbundet och drev så sakteliga arbetet målinriktat framåt. Innehållet i den färdiga boken är en gedigen berättelse om en bygd, om hur geografi och natur formats.

Den kunde lika gärna handla om någon närliggande socken utefter ån Surtan som rinner både genom Hyssna, Hajom och Surteby-Kattunga för att sedan mynna i ån Viskan. Så som livet i Hajom har tett sig under de tider som flytt har det också tett sig utefter hela ån. Det som gör boken specifik för Hajom är människorna. De berättar om fest och vardag, om utvandringen till Amerika, krigstider, seder och bruk, samsällsorganisationer och mycket annat.

Eldsjäl

En pionjär inom hembygdsrörelsen i Hajom var Ellen Carlson. I tidningen Land, april 1975, under rubrik ”Ellen har tagit reda på allt om bygdens historia” berättas följande: Ellen är trots sin ålder, 82 år, full av liv och energi. Hon visar runt i bygden och berättar om bönder och småföretagare och vilken betydelse de har haft för Hajom. Hon berättar att hon tidigare har arbetat med att klarlägga emigrationen från Västergötland och att hennes stora förhoppning nu är att materialet, som hon har samlat, skall bli en hembygdsbok.

Anledningen till att Land har kommit på besök är att Ellen skickat in ett tävlingsbidrag till tidningen. Hon har kallat det Hajomsposten. Innehållet är mycket av det insamlade materialet. ”Det svåraste var att få sidorna att gå jämt ut”, berättar Ellen. ”Det ville gärna bli lite gluggar här och där”. Redan på 1940-talet hade Ellen bildat en grupp som samlade in material från bygden. Detta finns samlat i pärmar med anteckningar, fotografier och tidningsurklipp. Många av tidningsartiklarna hade hon själv skrivit. I början av 1960-talet fanns långt framskridna planer på att skapa en gemensam hembygdsbok för dåvarande Västra Marks kommun. Arbetet lades, på grund av andra åtaganden, på is. Ellen blev under sin livstid uppmärksam för

sina insatser. Hon fick utmärkelser från både Västergötlands Hembygdsförbund och De sju häradernas kulturhistoriska förening. Ellen gick ur tiden i maj 1979. Hembygdsföreningens födelseår.

Om Ellen hade levt idag så hade hon fått uppleva den vackra hembygdsgården, Ellas stuga, som är uppförd på den gamla festplatsen Hönekullen och där hade hon kunnat slå sig till ro under ett blommande äppelträd, lyssna till binas surrande och läsa Hajom från urtid till nutid. Jag tror att hon blivit glad och imponerad.

År 2016 blev Hajoms Hembygdsförening medlem i Västergötlands Hembygdsförbund. Boken fick utmärkelsen Årets bok i Västergötland av förbundet.

En reflektion: I bokkommittén har några rötter i bygden, några har det inte. Ingen självklar hembygd. Arbetet med boken, betrakta platsen lite utifrån, kunna se det stora i det lilla måste vara ett fantastiskt sätt att "göra en bygd till sin hembygd". Jag som skrivit ner detta bor i grannsocknen Hyssna. Som barn var jag flera gånger med ärende till Ellen, där det alltid stod en vävstol framme. Till Hönekullen cyklade vi ungdomar ljusa sommarkvällar på dans. Flera av människorna i boken var jag på olika sätt bekant med. Surtan knyter ihop socknarna. Så även Boken Hajom från urtid till nutid. Ett tips! Läs boken!

Text: Anna Faxgård.

Foto: Birgit Carlsson

Främmat i stûva. Då ä rolit när då kommer främmat te stûva nuförtia, å då töckte nog Stava-Klara mä på si ti.

Tankar frå bögdä...

Ja har förmånen att bli inbjuden te skoern här i sockna iblann. Då ä gränslöst rolit. Rätt sum då ä ringer nôken lärare å frågar um ja kan komma te klassen eller um skolebarna får komma te museigårn. Um du sulle få ena sôdden förfrågan sa du tacka ja. Barna ä en tacksammer publik. Vi har språkat um hur då kunne va å bo i ena röggåstûva, å så har jag berättat um hur då

Fem försäkringsprinciper

Hembygdsförsäkringen bygger på fem försäkringsprinciper. Dessa är:

Solidaritet

Försäkringar är till för att solidariskt fördela risker. Den som inte själv drabbas av skada är med och betalar för andra som har mer otur.

Ägaren försäkrar

Den som äger en sak eller ansvarar för ett arrangemang är den som kan teckna försäkring för det.

Schablonisering

Försäkringspremien bygger på en schablonisering av alla föreningar som är med i grupplösningen. Därmed får en förening varken förhöjd eller sänkt premie beroende på om byggnaden har el, vatten, halmtak - eller beroende på dess byggnadsår.

Plötsliga och oförutsedda händelser

Försäkringar gäller för skador som man inte kunde förutsett och som uppkommer plötsligt. Brister i underhållet är exempelvis inte en försäkringsskada. I villkoren står vilka skadehändelser som omfattas och vilka undantag som finns.

Skador ska inte löna sig

Det ska inte löna sig att drabbas av skada. En gammal sak ersätts inte med en ny utan att försäkringstagaren får betala förbättringen.

HEMBYGDSFÖRSÄKRINGEN

Östra Långgatan 30a
432 41 VARBERG
Tel. 0200-22 00 55
hembygdsforsakringen@hembygd.se
www.hembygd.se

Håkansson

Hänt på bögda ...

Thomas Johansson berättar om en 1800-talsspegel.

Antikrunda i Rävlanda

Söndagen den 29 januari 2017 arrangerade Björketorps sockens Hembygdsförening en egen form av antikrunda i Rävlanda föreningsgård. Ett 40-tal personer hade uppmärksammat evenemanget och besökarna hade tagit med sig bland annat speglar, tavlor, askfat, servisdelar och vapen som de ville veta mer om och få värderat. Spännvidden var stor både vad det gällde material och ålder. Där fanns prylar av glas, tyg, tenn, silver, koppar, järn och porslin, och föremålens ursprung varierade från 1700-tal till 1960-tal. Som sakkunnig hade Thomas Johansson från Limmareds Auktionshall engagerats och det var intressant och lärorikt att lyssna när han kunnigt berättade om de olika objekten.

Malin Svanberg Eliasson

Ovanligaste föremålet var ett välbevarat svarvat dryckeskärl från 1700-talet.

Hembygds-kretsen som blev föreläsning-förening

När jag hör ordet hembygds-krets tänker jag mig en sammanslutning av hembygdsföreningarna i en kommun som har ett visst samarbete sinsemellan och med kommunen. Så var det förmodligen också tänkt i mitten på 1950-talet då Barne och Laske Hembygds-krets bildades. Eldsjälen var hembygdshistorikern Holger Persson Lilja.

På den tiden fanns det föreläsning-föreningar runt om i bygderna. År 1967 ändrades inriktning på hembygds-kretsens verksamhet, man arrangerade föreläsningar av både lokala förmågor och inbjudna gäster. Man inbjöd till fyra föreläsningar på våren och fyra på hösten.

De flesta föreläsning-föreningarna har upphört, men inte Barne och Laske Hembygds-krets. Man håller fortfarande på med föreläsningarna och dessutom gör man en sommarresa. Numera är även privatpersoner välkomna som medlemmar i hembygds-kretsen. Vårens program inleddes med att Leif Brunnegård kåserade på västgötadialekt under rubriken Tankar frå bögda. Nästa gäst var Tore Ternell och han berättade om sina år i Kina under Maos tid. Till den tredje samlingen kom Rydaspexarna. Vårens sista föreläsning handlade om Västergötlands historia med Morgan Nilsson som föreläsare. Årets sommarresa går till Varberg.

Jag tror att Barne och Laske Hembygds-krets har en del att lära ut till andra hembygds-kretsar som funderar på vad man skall syssla med.

Leif Brunnegård

Vår äldsta samhällsbildning

Den kände folklivsforskaren professor Sigurd Erixon, död 1968, under lång tid knuten till Nordiska museet och grundare av institutet för folklivsforskning, säger att "byn är den minsta, enhetligaste, ålderdomligaste samhällsbildning vi äger. Bystämman är moder till både häradsting och riksdag." Boendeformen levde alltså kvar under mycket lång tid och en utveckling skedde naturligtvis, t ex när det gällde redskap och brukningsmetoder, men förändringarna gick långsamt. Skillnaderna mellan medeltidens bondby och det tidiga 1800-talets var inte särskilt stora.

Ur en artikel i Svältornas Fornminnesförenings årsskrift 1984–85.

Text: Sten Benjaminsson

Studiecirkel i Hol – skolkort

Hols Hembygdsförening startade hösten 2015 en studiecirkel för att dokumentera gamla skolkort från de skolor där skolbarn från Hols församling har gått. För att sätta en gräns för vad detta skall innehålla så började vi med att sätta tidspannet från 1940-talet till cirka 1970. Och skolorna det handlar om är Hols småskola klass 1–2, Horla skola klass 3–4, Hols folkskola klass 5–6 och Siene skola klass 7. Under resans gång har det visat sig att vi får göra avstick från ovanstående avgränsning då vissa årsklasser har varit för stora så att Holsbarn har fått slusas till klass 3–4 i Siene. Fram till någon gång på 1940-talet fanns även en skola i Oryd där Orydsbarnen fick sin undervisning.

Det har även skett andra omorganisationer av skolorna som vi blivit varse under arbetets gång. Det stora arbetet ligger i att samla ihop skolkorten, fotografera av dem och årsbestämma skolåret samt identifiera alla skolbarnen.

Fram till mitten av 1950-talet innan B-reformen genomfördes så gick årsklasserna 3-4-5-6 och 7 i samma skollokal i Hols folkskola. Hur läraren klarade att hålla i undervisningen för ett så brett spann är en gåta. Att vi just nu sätter en gräns vid 1970-talet är att det då skedde en stor omstrukturering och de små byskolorna lades ner och undervisningen koncentrerades till några orter. Horla, Siene och Fullestads skolor lades ner och koncentrerades till Vårgårda, Närunga, Lena-Bergstena och Hol. Många nya skollokaler byggdes. Nu under våren 2017 fortsätter arbetet. Vi är uppe i cirka 75 st klara skolkort och arbetet koncentreras med att fylla i några luckor där vi saknar kort samt att samla in dokumentation om olika förändringar som genomförts fram till våra dagar. I Hols församlingshem finns en utställning av de skolkort vi är klara med. Detta har väckt ett stort intresse och många har varit och tittat på dem.

Evert Bergström och Greta Johansson identifierar skolbarn.

Stig-Ove Svensson

Vårregn

– Det är konstigt att det alltid ska regna när jag går från frissan, sa hustrun.

– Du får la dra på dig en mössa, sa maken, (en före detta bonde.) Förresten behövs det regn nu när det är nysått.

– Du måste väl begripa, att jag inte kan dra på mig en mössa, när jag har nylagt hår. Då trycker jag ju till frisyren, genmålde hustrun.

– Det står i bondepraktikan, att före midsommar kan det aldrig komma för mycket regn, sa före detta bonden. Det går åt mycket regn till växtligheten så här års förstår du, min kära, lilla hustru. Förresten, varför tog du inte med dig paraply?

– Nu var det så att jag glömde paraplyen hemma, sa hustrun. Det här är inget att skoja bort, tillade hon. Dessutom har jag aldrig brytt mig om bondepraktikan. Den får du ha för dig själv.

Den före detta bonden insåg nu, att det var dags att

Foto:
MM

ta det lite lugnt och inte irritera hustrun mer. Och han fick hjälp från ovan, då solen började skina. -

– Jag tycker att vi skall sätta oss ute på altan, sa han. Man får passa på när solen skiner!

Sagt och gjort. Pensionärsparet kokade kaffe och satte sig på altan och den före detta bonden medgav att växtligheten även behöver sol. Liksom vi.

Åke från Rävlanda

Morgan Nilsson, ordförande i Historieforum Västra Götaland. Morgan finns även omnämnd i Leif Brunnegårds text på sidan 22.

Tranemobygdens tidiga historia var temat för månadens utställare från 28 november till 5 januari, på Tranemo Bibliotek. Foto: Morgan Nilsson

Tranemobygdens tidiga historia

Tranemo bibliotek har under året ”Månadens utställare”. Under december månad hade Morgan Nilsson från Historieforum ordnat en utställning om Tranemobygdens tidiga historia, som fick många nyfikna och intresserade besökare. Utställningen omfattade tiden från stenåldern till vikingatid och bygdens kristnande.

De flesta fynden är från brons- och järnålder. Det finns en kontinuitet från yngre järnålder och vikingatid till de första kyrkorna, som ofta anlades nära ett järnåldersgravfält. Så är fallet med Södra Åsarps fina medeltidskyrka, som ligger nära en gravhög, troligen från järnåldern. Kyrkoruinen i Nittorps by har också anknytning bakåt i historien. Dalstorps socken har många fornminnen. Där finns ett stort ringröse, den så kallade kungagraven. Det finns ytterligare två ringrösen i Kinds härad. I en grav i Dalstorp från tiden strax före Kr. f. har man hittat en vacker guldblock, och i Tranehovsområdet har man funnit en silverring. Vissa fynd tyder på handelsförbindelser med Sydeuropa under brons- och järnåldern. Forskning har visat att det funnits tidig järnframställning i Kind, och runstenarna i Åtradalen visar på vikingatida kontakter.

Ann-Britt Boman

Västgöta Gille i Strängnäs

Den 9 december 2016 samlades ett trettiotal medlemmar till årsmöte. Rolf Wallinder omvaldes till ordförande för 2017 och även övriga ledamöter omvaldes.

Sten Diurlin redogjorde för kommande vårutflykt som går till Billingen, Varnhem och Axvalla hed.

Efter årsmötets avslutande intogs julbuffé där det mesta fanns på bordet, den högt uppskattade grynkorven inte att förglömma. Under kvällen underhöll Seija Axén och Nils Åke Paulsson med sång och musik. Vi fick även höra historier berättade av Jerker Melin och Lennart Eriksson på förträfflig västgötadialekt.

Frågesporten ”Vad vet du om Västergötland” ledde till diskussion kring en del kluriga frågor. Enligt stadgarna skall lussemötet ske samtidigt som årsmötet. Det har varit svårt de senaste åren att boka in något luciafölje, varför styrelsen i år bestämde sig för att själva ta tag i saken. Till kaffet överraskades därför deltagarna av luciatåget på bilden, som fick mottaga många leenden och uppskattning för sitt framförande.

Kvällen avslutades på sedvanligt sätt med att vi gemensamt sjöng Knalle juls vals och Västgötasången.

På bilden syns från vänster Margareta Olofsson, Sten Diurlin, Kerstin Wester, Rune Johansson, Gunilla Diurlin och Rolf Wallinder.

Kerstin Wester

Kata Gård i Varnhem – invigning i maj

Vikingatid brukar förknippas med vilda krigare som seglade omkring och mördade och plundrade. Kvinnorna märks oftast inte, men det blir det kanske ändring på nu. När överbyggnaden till Sveriges förmodligen äldsta stenkyrka i Varnhem öppnas 7 maj så döps anläggningen till Kata gård efter en av härskarinnorna här.

Kata och hennes man Kättil känner vi genom en runsten och de bör ha härskat här i början av 1000-talet då den ännu bevarade kryptan i sten byggdes. Kata gård och en utställning på Västergötlands Museum skall spegla Varnhems tidiga historia, och kanske hjälpa kvinnorna få sin rätta plats. För det finns en rad mäktiga kvinnor knutna till tidiga Varnhem. Kata har återskapat som docka i full skala med sin tids finstass att möta på museet.

En vikingasatsning som verkar lyfta fram den tidiga-
re så dåligt uppmärksammade hälften av befolkningen

Hans Menzing

Arkeolog Maria Wretemark berättade om Varnhem innan munkarna kom och om Kata Gård vid årsmötet med Skövde Hembygdsförening i februari 2017 i Kulturfabriken, där Skövde musikskola och Skövde Stadsmuseum samsas om utrymmet. Foto: Monika Moberg

Årsmöte på Kinnekulle

Hembygdsföreningen hade sitt årsmöte den 11 mars 2017 i Medelplana bygdegård. Våren hade kommit till Kinnekulle och ett 30-tal medlemmar närvarade på mötet. Medlemsantalet i föreningen är nu 329 personer, en ökning med 18 nya medlemmar under år 2016.

Ordföranden Gill Bengtsson öppnade mötet och hälsade alla välkomna, en återblick över verksamhetsåret 2016 gjordes.

Styrelsen beviljades ansvarsfrihet för det gångna året. Det blev omval av samtliga styrelsemedlemmar – Gill Bengtsson, Wilhelm Klingspor, Birgitta Gärdefors, Sven Pilfalk, Benny Lönn, Gert Dahlberg, Marianne Kling, Lars Apell, Björn Sjöstedt.

Föreningens nya hemsida har nu varit i gång ett år och under denna tid har ca 40 000 besökare besökt sidan. Föreningens aktiviteter för 2017 är bestämda och året startar med Vårrundan den 6–7 maj, då Stenmuseet och Bruksmuseet hålls öppna. Året avslutas med den traditionella fototräffen den 14–15 oktober i Medelplana bygdegård, temat för helgen är då Folkskolan 175 år.

Björn Sjöstedt berättade om Clas Bjerkander, född 1735 i Bjärka socken och död 1795 i Grevbäck, han var naturforskare och präst. Innan han blev präst var han informator vid Hjelmäter och Hellekis på Kinnekulle. Han blev komminister i Götene 1763 och befordrades 1785 till kyrkoherde i Grevbäck. Redan som gymnasist började han föra dagböcker över allt märkligt, som

Björn Sjöstedt berättade om Clas Bjerkander.

mötte honom i naturen och han fortsatte med dessa anteckningar ända till sin död. Björn Sjöstedt hänvisar till Kerstin Ekmans bok *Då var allt levande och lustigt*, där hon skriver om Bjerkander och hans liv som naturforskare och hans tid på bl a Kinnekulle.

Mötet avslutades med kaffe och hembakat samt utlotning av vinster på det lotteri som varit under eftermiddagen.

Freddie Wendin och Lena Brodin

Skydda kulturarvet

Sänk kostnaderna

Att värna om och skydda vårt kulturarv handlar i högsta grad om att förebygga att skador uppstår. Genom att bedriva ett skadeförebyggande arbete kan ni också hålla nere försäkringspremien på lång sikt.

Så skyddar vi vårt kulturarv

Att skydda vårt kulturarv för kommande generationer handlar i högsta grad om att underhålla våra byggnader och skydda dem från väder och vind, att se till att ha rätt försäkringsskydd samt att minska risken för och följderna av inbrott, bränder och vattenskador. Så här gör ni det!

Underhåll

Regnar det in genom taket i er hembygdsgård går inte bara värdefulla föremål förlorade, utan skadan täcks inte heller av försäkringen. Ni måste själva stå för ett fullgott underhåll av byggnaden och försäkringen täcker sedan upp vid plötsliga och oförutsedda händelser. Använd boken Kolla våra hembygdsgårdar. Beställ den kostnadsfritt från försäkringskansliet.

50 procent tillbaka på varje vattenfelsbrytare

Antalet och omfattningen av både vatten och inbrotts-skador har ökat markant de senaste åren.

Installerar ni brand- eller inbrottslarm skyddar ni inte bara kulturarvet och byggnaden utan får 20 procent av investeringen tillbaka, dock maximalt 5 000 kr. Installerar ni vattenfelsbrytare får ni fram till den 30 juni 2018, 50 procent av kostnaden tillbaka, dock maximalt 5 000 kr. Kom ihåg att skicka in kopia på fakturan till försäkringskansliet senast inom ett år från fakturadatum för att få pengar tillbaka.

För er som installerat brand- eller inbrottslarm eller vattenfelsbrytare före 2016 och inte skickat in faktura och bankkontonummer till försäkringskansliet har till den 1 juni 2017 på er att göra detta. Därefter förfaller möjligheten att nyttja investeringsbidraget.

Uppsnappat:

I Skövde Nyheter läser vi om Motorsågmuseet vid Sparresäter, Lerda. Norra Billings Hembygdsförening har tagit över det av Sparresätters Naturbruksgymnasium. Vore kanske värt ett besök.

Säkerhetsrabatt

De föreningar som installerar inbrottslarm, brandlarm, vattenfelsbrytare, skydd under diskmaskin och slangbrottsventil, jordfelsbrytare, överspänningsskydd eller gör ett EIO-test av elen får rabatt på försäkringspremien med mellan 5 och 10 procent per åtgärd. På så sätt betalar era skadeförebyggande åtgärder av sig på flera sätt! Maximalt ges 30 procents rabatt. Ta beslutet i styrelsen i vår, få åtgärden installerad innan sommaren och anmäl till försäkringskansliet före den 31 oktober för rabatt på nästa års faktura.

Systematiskt brandskyddsarbete

Som fastighetsägare är ni skyldiga att ansvara för ett fullgott brandskydd och som hembygdsförening ligger det på er att skydda era byggnader och föremål från förödande förstörelse. Ta den helt nya handboken om systematiskt brandskyddsarbete till hjälp. På 30 sidor samt ett dussin malldokument förklaras vad lagen kräver och hur brandskyddsarbetet kan gå till i praktiken. Beställ handboken kostnadsfritt från försäkringskansliet.

Rätt försäkringsskydd

Att ansvara för försäkringsskyddet ligger inte bara på den som ser till att årsfakturan betalas. Ansvaret ligger på hela styrelsen som årligen bör se över så att ni inte försäkras varken mer eller mindre än vad ni har behov av. Detta är särskilt viktigt om ni själva eller er hyresgäst bedriver annan verksamhet än sedvanlig hembygdsverksamhet.

Kontakta försäkringskansliet på 0200-22 00 55 eller hembygdsforsakringen@hembygd.se

I Radio Skaraborg på torsdagar åker redaktionen ut till olika orter, där föreningar och andra har chansen att presentera sig, t ex i Våring, Fredsberg och Istrum. Ett bra sätt för hembygdsrörelsen att visa sina hembygd.

Monika Moberg

Bevarar och identifierar äldre foton

Massor av gamla foton hos Horreds, Istorps och Öxnevalla Hembygdsförening

För några år sedan fick hembygdsföreningen ta emot flera stora säckar fyllda med foton från Börjessons Fotoaffär i Horred, som las ner på 1970-talet. Det har varit och är ett digert arbete för dokumentationsgruppen som träffas på torsdagar för att sortera och identifiera personerna på korten.

Hösten 2015 började vi med bildkvällar för allmänheten.

Inskannade foton visas på storbild för att identifieras. Det blir några sådana kvällar per termin och det kommer en hel del trogna besökare.

Marknadsföring

Fotovisningarna marknadsförs genom annonsering i Markbladet, en lokal annonstidning som har en sida för Föreningarnas kontakter med sina medlemmar, och på Facebook.

På Facebook får vi ibland in kommentarer som till exempel att mannen på bilden hette Klas Johansson och tog körkort när han var 72 år. Han skjutsade pojkarna som kom från Stockholm med tåget.

Idag pratar vi en del om nätverk och dess betydelse och så var det även i detta fall. Syster Signe Kärrman kom från Hemsjö och hennes bror var svåger till "sommarmamman" i Horred, men varför just dessa gossar fick vistas här på sommarloven i cirka 10 års tid, förmåler inte historien.

Syster Signe stannade livet ut i vår bygd och det finns en hel del historier om vad hon gjorde och ordinerade. En kommentar på Facebook var en påminnelse om hur hon försökte avleda vår uppmärksamhet från den äckliga sprutan som obönhörligen skulle stickas in i armen på oss små försvarslösa småskolebarn.

Vi har identifierat en hel del personer före foto-

På bilden ses Syster Signe som nästan är en legend i Horredstrakten för sin kunnighet. Pojkarna kom från Stockholm och var sommarbarn hos en familj i Horred under 10 år.

kvällarna och inser att vi nog delvis är för sent ute, men även att vi är ute i grevens tid för att få fram uppgifter om foton och alla kan vi inte klara. I väntan på att bilderna ska bli skannade så skriver vi ner uppgifter med blyertspenna på kortens baksida. Just nu sorteras korten i papperskuvert och kartonger.

Hur vi ska göra för framtiden är vi inte klara med ännu, men fotot är vårt original och bör hanteras på arkivvänligt sätt. Det vill säga – undvik plastfickor och material som kan skada foton, bl a många billiga pennor.

En uppmaning till alla: Ta reda på vilka material som är OK att använda och sätt igång med identifiering av kort som kommit i hembygdsföreningarnas ägo.

Ingbrit Gunnarsson

Svenssons svindlande affärer

Under Västgöta Gilles sammankomst i Norrköping den 18 november 2016 höll Kolmårdens Djurparks grundare Ulf Svensson ett anförande där han avslöjade delar av hemligheten bakom parkens framgång. En halv miljon besökare kommer till Kolmårdens djurpark varje år. Kolmårdens djurpark är idag drygt 50 år. Kommunkonsulenten Ulf Svensson var den som kom med denna idé och han lyckades förverkliga den. Planerna på att bygga en djurpark formulerades av Ulf Svensson år 1962.

Den 31 augusti 1964 tog dåvarande landshövdingen Per Eckerberg första spadtaget. Den 27 maj 1965 invigdes Kolmårdens Djurpark med över 200 olika djur. Det kom hela 48 000 besökare redan på invigningsdagen och köerna gick ända ut till E4:an. Hur kunde en av Sveriges minsta och fattigaste kommuner – Kolmårdens landskommun med bara 2 400 invånare – finansiera detta mångmiljonsprojekt på så kort tid?

Kolmårdens landskommun hade inga pengar för att finansiera detta projekt. Kommunen bidrog med 3 kr och 46 öre till en liten folder, Leende kommun i Östergyllen – Kolmården.

Det som återstod att finansiera var tiotals miljoner för att bygga Kolmårdens Djurpark. Det blev Ulf Svenssons uppgift att som kommunkonsulent lösa finansieringen.

Finansminister Gunnar Emanuel Sträng klappade Ulf Svensson på axeln och sa att Ulf var tio år för tidigt ute med sin idé och att det skulle bli mycket svårt att klara finansieringen utan statliga bidrag.

Finansieringen löstes via **Svenssons svindlande affärer** och djurparken kunde invigas redan efter tre år. Docent Per Frankelius vid Linköpings universitet, som arbetar med en bok om Kolmårdens utveckling, anser att Svenssons prestation är mycket imponerande också i ett internationellt perspektiv. Det gäller såväl Svenssons innovativa metoder som resultatet av dessa metoder. Mot alla odds lyckades Ulf Svensson att skapa en unik djur- och fritidspark som blev ett mönsterexempel i den internationella djurparksbranschen.

Ålderfrun Karin Rönnhagen i Västgöta Gille tackade Ulf Svensson för ett mycket intressant föredrag om Svenssons svindlande affärer. Vi är alla imponerade av Ulf Svenssons insatser, först som kommunkonsulent i Kolmården och sedan som mångårig vd för Kolmårdens djurpark. Istället för ett föreläsararvode önskade Ulf Svensson att vi skulle bidra med pengar till Bamdiabetesfonden.

Västgöta Gille är en sammanslutning av västgötar i Norrköping med omnejd till bevarande av sambandet med hembygden och till inbördes gamman.

Gillet i Norrköping bildades den 19 november 1992. Ulf Svensson blev den första åldermannen och har sedan dess varit ledande styrelsemedlem. Gillet brukar årligen ha två sammanträden samt en vårresa och en höstresa till Västergötland. I dag har vi blivit drygt 100 medlemmar. Våra sammankomster är välbesökta då vi bjuder på god mat och trevlig underhållning av olika slag.

Ulf Nersing

Har du ett unikt föremål i ditt hembygdsmuseum?

I årets nummer av Västgötabygden uppmärksammar vi att folkskolan fyller 175 år. Se sidan 30.

I ett hembygdsmuseum finns det många andra unika föremål. När radioprogrammen började sändas på 1920-talet var det också en form av folkbildning. Radioapparaten på bilden är inte särskilt unik, det finns många sådana, även om Kalle tycker att den är cool.

Många minns 1940- och 1950-talen och radioprogram som Tjugo frågor med Per-Martin Hamberg, Gösta Knutsson och Astrid Lindgren. Sedan kom Hyland med Snoddas och Karusellen-programmen. Skriv ner dina minnen och sänd in till oss.

Monika Moberg

Foto: Studio Västsvensk Konservering

Textila Förtecken

Välkommen till en inspirerande temadag kring textil med föreläsningar, workshops m m

Kulturarvsdagen söndagen den 10 september 2017 kl 9–16

Textilt smörgåsbord på Textilmuseet i Borås

Program

Resan till Sverige. Mönstervandringar och mönsterförvandlingar.
Monica Hallén, vävare, formgivare och skribent

Gamla mönster i ny tappning.

Trådräknarna

Med Hantverket som mötesplats.

Ta i hand

Västgotaknallarnas gårdfarihandel och rötterna till det moderna konsumtionssamhället,
Pia Lundqvist, docent i historia vid Göteborgs universitet.

Vad kan vi göra själva? Hur kan man hålla hembygdsföreningens textila samling i gott skick,
Lotti Benjaminsson, textilkonservator, SVK, Västarvet.

Anmälan till Studieförbundet Vuxenskolan Västra Götaland senast den 1 september på 0522-65 33 33 eller vgregion@sv.se. Seminarieavgift 200 kr, välkomstfika ingår. Lunch till självkostnadspris.

Frågor: Christer Wennerberg 0708 55 30 33.

Västergötlands
Hembyggsförbund

Studieförbundet
Vuxenskolan

Läsvärt i korthet

Körbärsblomman. Medlemstidning för Eggby – Istrum – Öglunda Hembygdsförening. Nummer 1 2017. Redaktör Hjärdis Lundberg. 28 sidor om bl a Flämslätt, Nääs och Sigrid Storråda.

Bilder från Nossebro förr och nu 2016. Redaktion: Kerstin Abellsson, Karl Johan Augustsson, Ingegerd Johansson, Rune Niklasson, Per-Arne Nordqvist och Åke Tallberg. Utgivare: Nossebro Hembygdsförening. 40 sidor med massor av bilder och texter om bl a jubilerande Trollhättejärnvägen, tidningspojken och det gamla linneskåpet.

Mimers brunn. Arkeologi, etnologi & historia i Västra Götaland. Nr 1 2017. Redaktör: Christina Ström. Utgivare: Vätteleuset. 52 sidor om bl a Andreas Hag som slogs mot Napoleon och Hogenskild Bielkes skingrade bibliotek.

Föreningen för Västgötalitteratur. Nr 1 2017
Redaktör: Johnny Hagberg. 20 sidor om bl a en bokförteckning från Kobergs slott, Lilli Zickerman som författare och när det nästan blev ett litterärt möte i Jonsered mellan Tegnér och Longfellow.

Billingsbygden 2017. Utgiven av Skövde Hembygds-krets i samverkan med Skövde Stadsmuseum. Redaktör: Monika Moberg. 130 sidor bland annat om Skövde som har band med Sveriges alla tre helgon, men också lantbruksskola i Ingasäter och underligheter i Lenas hage.

Svältornas fornminnesförenings årsskrift 2017. Redaktion: Leif Brunnegård, Runa Eriksson, Stefan Samuelsson. Stefan Svensson och Thomas Svensson. 44 sidor om bl a släkten Kläpps dramatiska historia, nödfallsklockaren och svenskamerikanen som hamnade i stocken i Ornunga.

Hans Menzing

Har du ett skolmuseum i din förening?

mål eller annat som är av intresse för skolan. Vi vill ha högupplösta bilder som kan användas för tryck samt en kort text vad bilden föreställer och varifrån den kommer.

På bilden till vänster ses **Hasse Lundmark** i Larvs Hembygdsförenings museum i källarvåningen till Larvs skola.

I ett rum finns skolmuseet, och det är uppbyggt som en gammaldags skolsal med t ex skolbänkar, planscher och böcker. Det finns också ett stort antal äldre skolkort. Under särskilda ”gammaldags skoldagar” får elever pröva på att följa gamla ordningsregler och skriva med griffel eller stålpena och bläck. www.hembygd.larv.se

Monika Moberg

I årets nummer av Västgötabygden uppmärksammar vi att folkskolan fyller 175 år. Vi började i nr 1 och fortsätter året ut.

Du och din förening får gärna sända in bilder på före-

OBS! Datorkrasch på kansliet i Vara

Vår dator på kansliet har i slutet av mars drabbats av ett virus och en stor del av den information som fanns där har gått förlorad. Det kan därför hända att ändringar som sänts in rörande Västgötabygdens prenumerationer

kan ha försvunnit. Ta kontakt med Eva på kansliet om ni tror att insänd information inte har gått fram.

Tel 0512-105 50. Se för övrigt i rutan på sidan 31.

Kansliets e-post: vasterg.hembygdsf@telia.com

**Vi ber om ursäkt för de komplikationer
som detta kan ha inneburit för er!**

Vivan ”vikarierade”

Vivan, född 1903, berättade för mig om sin skoltid under 1910-talet. Det blev åtskilliga sidor. När magistern, som var ogift och bodde i en lägenhet på andra våningen i en skola i östra Skaraborg, behövde vila sig eller gå in till sig för att ta sig en hutt, då fick Vivan tillsägelse att hjälpa och leda de pojkar som hade särskilt svårt för att läsa. Övriga elever förväntades sitta fint i bänkarna och sköta sig.

Vi har ju hört talas om kvinnor som är duktiga flickor, men Vivan visade vad hon gick för redan som tioelvaåring.

Denna lärare var även organist i kyrkan. Prästen var känd för att hålla mycket långa predikningar. När prästen klev upp i predikstolen, då passade organisten på att pinna hem till den närbelägna bostaden för att ta sig en styrketår. Men prästen var inte dummare än att han fattade galoppen, så en gång höll han en ovanligt kort predikan och då fick församlingen vänta en stund på slutpsalmen, medan kyrkvärden hämtade tillbaka rymningen. Från speleverket kunde åter himmelska toner höras, tack vare prästens list. Tänk, Grönstedt (han med drycken), vilken oreda han åsamkade ute i bygderna. Man försökte bilda en nykterhetsförening för att stävja supandet, men det var få som anslöt sig, trodde Vivan.

Monika Moberg

Västergötlands Hembygdsförbund och Sveriges Hembygdsförbund samarbetar med Studieförbundet Vuxenskolan vid kurser och konferenser.

Varje enskild hembygdsförening avgör själv vilket studieförbund man vill samarbeta med.

Nästa nummer av Västgötabygden, nummer tre, kommer i slutet av juni. Författarna i denna skrift är själva ansvariga för innehållet i sina artiklar. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera insänt material. Om inget annat anges, är artikelförfattaren också fotograf. Bidrag och tips till tidningen mottas tacksamt av redaktionen, liksom tidskrifter och böcker som önskas anmälda. Västgötabygden publiceras på vår hemsida. Insända texter och bilder anses som godkända för publicering på vår hemsida.

VÄSTGÖTA BYGDEN

Redaktörsgrupp:

Ann-Britt Boman, sammanställande,
Spireavägen 5, 513 35 Fristad, tel 033-26 19 21.
E-post: birgitta.fristad@telia.com

Hans Menzing, Marumstorget 1,
532 32 Skara, tel 0511/12643.
E-post: hans.menzing@telia.com

Monika Moberg, ansvarig utgivare, tel 070-642 56 70,
Norra Bergvägen 16B, 541 32 Skövde.

När Du vill skicka in text och bilder till Västgötabygden använd e-post: redvastgotab@gmail.com eller monika.moberg@blackhornet.me

Övriga i redaktionskommittén:

Jan-Olof Berglund, Stora Rör, Nolgården 3,
540 15 Våring, tel 0500-44 11 05, 0708-42 04 53.
E-post: j-o.berglund@telia.com

Bo Björklund, Hövägen 9 C, 446 32 Älvängen,
tel 0303-74 98 78. E-post bo.bjorklund@risveden.com

Tage Brolin, Bäckaskog, Främmostad,
465 97 Nossebro, tel 0512-531 50.
E-post: frammostad@tagebrolin.se

Leif Brunnegård, Asklanda, 447 93 Vårgårda,
tel 0322-66 11 43. E-post: leif.brunnegard@gmail.com

Birgit Carlsson, Ljungås, 519 91 Istorp, tel 070-620 66 66.
E-post: bisido@hotmail.com

Anna Faxgård, Bua Skogsslätt, 511 98 Hyssna,
tel 0320-397 77. E-post: anna.faxgard@telia.com

Förbundsordförande: Jan-Olof Berglund.

Vice förbundsordförande: Sven-Åke Mökander,
Markgatan 39, 441 51 Alingsås, tel 0322-67 23 10,
E-post: svenake.mokander@gmail.com

Förbundssekreterare: Monika Moberg.

Förbundskassör: Birgit Carlsson.

Kanslist: Eva Mann.

Västergötlands Hembygdsförbund, Box 15, 534 21 Vara,
tel 0512-105 50, bostad 0511-37 03 30.
Bankgiro: 378-5383.

Förbundets swischnummer: 123 214 84 19.

**Har Du adressförändring, ring till Eva Mann,
tel 0512-105 50. Arbetstid: torsdagar 9-15.**

Kansliets e-post: vasterg.hembygdsf@telia.com

Föremål och interiörer

Sänd gärna in högupplösta bilder till oss, särskilt om du har intressanta föremål i ett skolmuseum eller i ett hembygdsmuseum. Skriv vad bilden föreställer och varifrån den kommer. Adress: Se sidan 31.

Bollebygds hembygdsmuseum: Denna ca 100 år gamla sköldpaddsdocka i originalkläder är inköpt som leksak till Ingrid och Gertie Lagerlöf, födda 1914 resp 1917. Flickorna flyttade i tidig ålder till Bollebygd. Dockan, som kallades Gullan av systrarna har sällskap av dockor från 1950- resp 1980-talet.

Sparrestugan Rackeby: En vacker gammal dörr. Stugan plockades ner på Storegården och byggdes upp redan 1915 på platsen invid nuvarande bygdegård i Rackeby-Skalunda. Rackeby Formminnesförening firade 100-årsjubileum 2015.

Pärilfrans, jugend, art deco: En vackert röd taklampa med fransar. Populära lampor än idag, även om den här är gammal. Finns i Fornbyn, Skultorps Hembygdsförening. Foton på denna sida: Monika Moberg.

Larvs hembygdsmuseum i Larvs skola: På väggen hänger en så kallad varglapp. Vargjägarna ville skrämman vargen med hjälp av livfullt målade figurer på grovt tyg.